

— *Pol Klodel*

d r a m a

— **Podnevna podela**

Prva verzija

— *Prevela s francuskog Ivanka Pavlović*

Predgovor

Ako ne znaš, najljepša među ženama...

Pjesma nad pjesmama. I, 8

Ničeg banalnijeg nema, reklo bi se, od dvostruke teme na kojoj je izgrađena ova drama danas puštena u javnost posle toliko (pozorišnih) sezona. Prva je preljuba: muž, žena, ljubavnik. A druga, borba verskog poziva i zova puti. Ničeg banalnijeg, ali ni ničeg starijeg i, skoro se usuđujem reći, u izvesnom smislu uzvišenijeg, pošto se ideja te borbe, u najrazličnijim i najne očekivanim oblicima, između Zakona i Milosti, između čoveka i Boga, između čoveka i žene, provlači kroz sve priče Staroga zaveta značenjima najbogatije.

Čula, po tome kako smo upozoreni, žele nasuprot duhu, a duh želi nasuprot puti. Prvi vid tog sukoba je predmet svakakvih pesama, romana i drama. Ali, s druge strane, da li je sigurno da je stvar duha koji želi nasuprot puti ikad izložena u svoj svojoj užasnoj žestini i, ako tako mogu reći, do iscrpljenja pitanja.

Čovek, slabo pripremljen svojim vaspitanjem i svojim prirodnim svojstvom primio je, uprkos svojoj volji, poziv Boga, poziv neosporan. Posle dugog opiranja, koje ga je dovelo do kraja sveta, odlučio je da na njega odgovori. Držeći na uzici svoju drhturavu volju stao je pred oltar i od Boga samog dobio odgovor. Jasan. Čisto i prosto odbijanje, jedno neosporno *ne bez* ikakvog objašnjenja. Eto ga izbačenog, mada u njemu svest o tom neumitnom zovu nije iščezla. Opet je u samoći, u izgnanstvu. Sad more i tokom dugih dana između neba i vode stanje izvan svega. Podne je.

I kako to da ga na tom brodu jedna žena najzad nije očekivala? “Volećeš Gospoda Boga svog”, kaže zapovest prva, upisana ne samo na kamenu već i u srcu čoveka, i nekih ljudi, šta se tu može? Plamenim slovima, “svim srcem svojim, svom dušom svojom i svim snagama svojima”. Nije više reč o Bogu za trenutak, već evo je preda mnom, uporna da je se ne mogu osloboditi, ta slika Boga koji je uperio oči u mene. Došao je čas, na sredini života, evo središnje rečenice koja se više ne može izbeći.

Meza, ja sam IZA, to sam ja.

Milost i priroda nalažu podjednako da između božjih stvorenja bude veza milosrđa. Ne samo opšta veza već posebno prilagođena, tako da je, na primer, ključ jedne samo u srcu onog drugog. U materijalnom carstvu vidimo neku životinju da ima potrebu hraniti se isključivo mesom neke druge životinje. Isto tako je i nekoj ženi potreban baš taj čovek i nekoj duši baš ta druga duša. Krajnji cilj, razume se, ne može biti drugo do Bog.

Da, ali ako je put Bogu preprečila nepremostiva prepreka u vidu svete tajne kakva je brak?

Dvoje ljubavnika je prešlo preko toga. Evo ih gde jedno od drugoga traže taj element, tu unutarnju hranu koja se naziva vatra i koju stvor pribavlja sebi samo radi sopstvenog uništenja. Umesto da ih prosvetli, pali ih. Umesto da ih nahrani, sagoreva ih. Umesto da jedno drugom donesu spas, jedno drugom donose prokletstvo.

Tako je u drugom činu ove drame s Mezom i Izom na groblju u Hong-Kongu. Opasno je tražiti Boga u jednom božjem stvoru. Prorok je rekao: *Izbiću iz srži tvoje vatre koja će te proždrati*. U braku su dva bića koja se slažu jedno s drugim, u preljubi ta dva bića su osuđena jedno na drugo.

I onda je Treći čin.

Nije proteklo mnogo vremena, a dvoje ljubavnika zaključuje da su jedno za drugo nemogući, mada time zabrana nije uklonila njihovu međusobnu želju. Niti je srazmerno uzajamnom zahtevu jedno u stanju da daje, niti ono drugo da pripada. Situacija je očajna. Za IZU nema druge osim da pokuša da se tome otme, po svaku cenu! bilo kako! s plodom koji je začela. Žena je najzad neko koga opterećuje stvarni zahtev.

Ali ona je i neko na čijem je čelu ispisana reč: *TAJNA*. Ona je mogućnost nečeg nepoznatog. Tajnovito biće bogato značenjima. Tajanstveno biće koje samo o sebi to ne zna, koje od spoljnog delovanja očekuje svoje ostvarenje.

Uvući ću te u veze Adamove, kaže prorok Osija. Ono što se ne dopušta strasti, žrtva, ko zna neće li je na ovaj ili onaj način zadobiti?

Pariz, 18. januar 1948.

L I C A

Iza

Amalrik

Meza

De Siz

PRVI ČIN

*Paluba velikog broda
Sredina Indijskog okeana između Arabije i Cejlona
Meza, Amalrik*

AMALRIK

Dopustili ste da vas naruže.

MEZA

Stvar još nije učinjena.

AMALRIK

Onda ne činite to. Verujte mi, dragi ste mi, ne činite to.

MEZA

Ne izgleda mi loša.

AMALRIK

A čovek koji je čini?

MEZA

Pa i on ima svojih vrednosti.

AMALRIK

Prezirem slabice i plašim ih se.
Samo se opustite. Samo to uzmite sa sobom.
I eto vas kao sa otvorenom bocom oštre soda-vode, koju čovek ne zna više gde
bi je
spustio.
Kažem vam, pazite se, mali moj Meza.
A šta velite o njegovoj ženi?
Evo ih.

*IZA i DE SIZ pojavljuju se na palubi penjući se
stepenicama prve klase. Zvono zvonu osam.*

IZA

Podnevak.

DE SIZ

Obeležiće tačku.

Sirena zaurla.

MEZA

Kakav krik u ovoj vatrenoj pustinji!

DE SIZ

Cccc, pogledajte!

Prstom razmiče platno.

IZA

Ne uklanjajte platno za ime boga!

AMALRIK

Zaslepljen sam kao puščanom paljbom. Nije to više sunce!

DE SIZ

To je grom! Osećaš se sićušan i sagoreo u ovoj pećnici odsjaja.

AMALRIK

Sve je užasno čisto. Između svetlosti i ogledala, čovek se oseća užasno vidljiv, kao da je vaška između dve staklene ploče.

MEZA

Kako je lepa! Kako je oštra pučina bleštave kičme,
kao oborena krava koju žigošu usijanim gvoždem.
A on, znate, njen ljubavnik kako se to kaže, pa to vam je
kao skulptura koja se viđa po muzejima.
Bal.

Ovog puta nije to više njen ljubavnik, već dželat koji je žrtvuje!
Nisu to više poljupci, već nož u njenoj utrobi!
I licem u lice ona mu udarac vraća udarcem.
Bez oblika, bez boje, čista, apsolutna, ogromna, plamena!
Pod udarom svetlosti samo to uzvraća.

IZA

Ah, kakva vrućina! Koliko još dana do fara u Minikoju?

MEZA

Sećam se tog kandilceta na vodi.

DE SIZ

Znate li koliko još ima dana, Amalrik?

AMALRIK

Bogami ne! I koliko je upravo dana od kako smo pošli? Ništa ne znam.

MEZA

Dani su toliko isti da bi se reklo kako je sve samo jedan dugi dan, beo i crn.

AMALRIK

Volim taj dugi nepomični dan. Prija mi. Divim se tom velikom času bez senke.
Postojim, gledam...
ne znojim se, pušim cigaru, zadovoljan sam.

IZA

On je zadovoljan! A i vi ste, gospodine Meza?
Jeste li zadovoljni? Ja, ja nisam zadovoljna! – Treba da obidem decu.
Ostanite tu!
Zabranjujem vam da odete u salon za pušenje. Treba da ostanete ovde, obojica.
Da pričate sa mnom i da me zabavljate.
Siz, donesite mi moju ležaljku i moju lepezu, i jastuke.
I pribor za nokte, i moju knjigu, kao i bočicu sa solima. To je sve.
Oboje izlaze.

AMALRIK

Eto! Zar nije ljupka?

MEZA

Znate da se ništa u žene ne razumem.

AMALRIK

Istina je! I žene vas nikad neće upoznati.
A ja, ja vas volim i poznajem vas. – Ona me voli, to je činjenica.
Međutim, vi joj se dopadate i strah ju je od vas, a htela bi da zna šta vi mislite
o njoj.

MEZA

Mislim da je drska koketa.

AMALRIK

Kad vi to kažete. Baš ništa se u to ne razumete. Dragi moj, to je izvanredna
žena.

MEZA

O tome pričate bez prestanka još od kako smo napustili Marsej.

AMALRIK

Zato što je to istina. A pored toga i ne znate! Eh, eh, ma koliko bili rasejani,
mislim
da sam vam to utuvio u glavu!
Kakvu ste joj scenu napravili pre neko veče! A cigaretu koju vam je dala,
kako ste je pobožno popušili, vi koji ne pušite! Hajde, ne budite sramežljivi.

MEZA

Baš ste glupi!

AMALRIK

Dragi moj, ja volim samo plavuše.
Nije ona koketa, pribojavajte je se! To vam je ratnica, osvajačica!
Mora da pokorava i da tiraniše, ili da se preda!

Nespretno, kao krupna uspaljena životinja!
To vam je rasna kobila i baš bi me zabavljalo da joj se popnem na leđa,
kad bih za to imao vremena.
Ali nema konjanika među ždrepcima koji je prate.
Ona juri kao neosedlan konj.
Kao da je gledam kako besni, lomeći sve, slamajući sebe.
Ona je strankinja među nama.
Izvan je svog mesta i svoje rase.
To je žena poglavice, trebaju joj veliki zadaci da bi je vezali, velika zlatna odora.
Ali ovaj njen muž, taj lepi sin,
mršavi Provansalac nežnih očiju, nekakav manjkavi inženjer,
vidite i sami da je to za nju mana. Sve što je znao je da joj pravi decu.
Užasno je videti ih kako su svi na putu za Kinu!
Biće s vama. Čuvajte se, mali moj dečaće.
– Evo je.

Ulazi IZA. Ulazi De Siz vukući i noseći razne stvari koje je od njega zahtevala i reda ih po palubi.

IZA, *smeje se, gledajući jednog po jednog svu trojicu*

A ja, ja nisam zadovoljna.
(*pokazujući Mezu*) Evo još jednog koji nije zadovoljan.
(*pokazujući De Siza*) I još jednog koji nije zadovoljan!
Mrzi ga da ide po moju ležaljku. Baš mi i nije potrebna.
A zašto nije zadovoljan? Uvek kao da se pretvara da se osmehuje. Ali ja,
ja sam zadovoljna! (*glasno se smeje*).

MEZA

Vi ste zadovoljni, i Amalrik je zadovoljan.

DE SIZ

Zato što je uspešan.

AMALRIK

Ja? Bio sam prošle godine oguljen,
ispran kao pivska čaša. Do gole kože. Sad počinjem ponovo.

MEZA

Zato što je potreban.

AMALRIK

Zato što je zauzet.
Mnogom mi je stvari potrebno, mnogim stvarima sam potreban.

IZA

Amalrik, uspećete. Vi ste vešte ruke u poslu. Dobro radite to što radite.

MEZA

Ima prijatne ruke. (Jer stvari su kao krava koja ume da ne dozvoli mužu kad ona to neće).

DE SIZ

Dobro sedi na sopstvenim oprugama. Siguran je da je na svom mestu bilo gde da je.

IZA

A ja nigde da nađem mesto. Ležaljka uvezana na kovčegu, svežanj ključeva u torbi.

To je moje domaćinstvo i moje ognjište!

MEZA (*pokazujući sunce*)

Eto našeg ognjišta, lutajuća četo! Zar nije upaljeno kao što treba?

Zadovoljni ili ne, pa šta s tim?

Gledajte sunce s njegovom milijardom zraka tako brižno za zemlju. kao starica za petlje svog pletiva.

IZA

Ubija me! Ne mogu da podnesem njegovu silu!

AMALRIK

Puna snaga sunca, puna snaga mog života.

Dobro je pogledati smrti u lice, a ja imam snage da joj se oduprem.

MEZA

Podne na nebu. Podne u žiži našeg života.

I evo nas zajedno, u istom dobu našeg trenutka, usred potpunog vidika, slobodnih, odvezanih, odlepljenih od zemlje, gledajući i iza i ispred.

IZA

Iza voda, ispred nas opet voda.

DE SIZ

Kako je gorko kad dođe kraj našoj mladosti!

MEZA

Kako je opasno kad prestanemo da budemo živi!

AMALRIK

Kako je lepo ne biti mrtav već biti živ.

IZA

Jutro je bilo lepše.

MEZA

Veće će biti još lepše.
Videli ste i sami juče:
kao iz srca velike stvari mora
radalo se, zeleno lišće
i ružičasta i zlatnožuta jezera, i crte crvene vatre u vrijućem svetlom haosu
zejtinjava boja boje, boja svih boja sveta.
Tako se mladić s devojkom
raduje najzelenijoj boji. Ali sveto
likuje u svom poslednjem danu, kad se najzad kida
dugo sazrevani miris u dubini njegovog srca.

AMALRIK

Čas je tu
bolji od ovoga. Tražim samo jedno:
da vidim jasno,
dobro da vidim
stvari kakve jesu,
što je mnogo lepše, a ne kako ih ja želim. Šta radim i šta mi je raditi.

DE SIZ

Nema više vremena za gubljenje.

MEZA

Ne nedostaje vreme nama, mi njemu nedostajemo.

AMALRIK

Pustite samo. Neka mi sreća dođe na dohvat,
neću je propustiti.

IZA

Kako je to ipak čudno!
Ptice i sive ribe
imaju mesto za svoj dom, svoju ogradu,
rupu pod krnjotkom vrbe.
A mi ostali, svi četvoro, nismo mogli nikakvo mesto da skućimo.
Evo nas klatimo se tu na palubi
usred besmislenog mora!
Vi ostali, vi ste slobodni! Ali ja, jadna žena s decom u kecelji,
njih četvoro!
I treba da živim kô momak s ova tri čoveka, što me ne puštaju!
A moja kuća!
Ova ležaljka i osam koleta na spisku prtljaga.
Tri kabinska kovčega, tri kovčega i dva sanduka u potpalublju,
kofer, i kutija šešira! Jadnih li šešira!

MEZA

Evo doba kad je briga biti slobodan.

AMALRIK

Bez loših predskazanja. Proučimo slike, kad igramo poker, da vidimo ruku.
Evo nas zajedno u toj igri kao četiri igle, koje za vunu znaju.
Sprema li nam sudba pletenje za sve četvoro skupa?

DE SIZ

Nema više vremena za gubljenje. Ni za izbirljivost.

– Meza, još samo jednu reč, molim vas.

Prelaze u stranu.

Iza se spušta na ležaljku i uzima knjigu.

Amalrik seda malo dalje od nje, puši i gleda je. Posle kratke pauze baca cigaru. Iza diže pogled ka njemu i spušta knjigu.

IZA

I tako vi niste znali da smo mi na brodu?

AMALRIK

Već smo krenuli kad sam vas prepoznao.

Svi su ostali iza. Samo smo nas dvoje bili na drugom kraju. Ta visoka žena koja se oslanjala o vetar...

IZA

I tako ste me odmah prepoznali? Tako se ja nisam mnogo promenila za deset godina.

AMALRIK

Baš tu, baš vi, i bolje.

Jedan pogled mi je bio dosta.

Ista kakvu sam znao. Isti stas.

ista crna prilika odjednom u vazduhu,
slobodna i prava, smela, gipka, odlučna.

IZA

I još lepa?

Ona ga gleda, nasmeje se, pocrveni. – Pauza.

AMALRIK

Zaista sam vas prepoznao.

IZA

Sećam se. Nosila sam veliki ogrtač i filcani šešir.

AMALRIK

To je ona! I bili ste to vi.

IZA

Bila sam zadovoljna! Čujte,
uprkos svemu, u stvari, čovek je uvek srećan što odlazi,
ostavlja sve drangulije za sobom.
A u nas ni šešir ni maramica da mašemo!

AMALRIK

Ne!

IZA

Ni ženica što se grči od sveg srca?
Ni ljubazna udova, ili neka mala devica, prava kao trska i okrugla kao
pištaljka.
(*Nasmeje se*)

Baš lepo. Nije važno.
Bila sam srećna!
Kako je sve bilo žestoko! Neko mračno nebo, izbrazdano,
kao što ga volim. A more, kako je na nas skakalo, pagansko! To je more!
A ovo ovde,
parket po kome dosadno klizimo. Kalaisano!
Kako to smeta, kako vi kažete, kakvu divnu prljavštinu
mi na njemu predstavljamo,
ostavljamo na njemu! Ali kažete da volite te stajaće vode.

AMALRIK

Volim ih. Volim kad osetim da bušimo rupu u njima.
A mrzim kad me tako izvrću, varaju, uljuljkuju, četkaju, valjaju,
prevrću kao gore kraj Krita, i-ha! Po ludom vetru ne znaš ni otkud ni zašto.
Ovde je sve dovršeno, srećom! Sve je zaista *rešeno*.
Situacija svedena na osnovne crte, kao u doba Stvaranja sveta:
Voda, Nebo, ja između njih kao heroj Izdubar.

IZA

Amalrik! Niste uvek toliko mrzeli
taj ljudi vetar ne zna se ni otkud ni zašto.

Pauza.

AMALRIK

Iza, zašto niste hteli u onome času?

IZA

Bili ste bez para.

AMALRIK

Pa šta ako jesam?

IZA

Izgledali ste mi suviše jaki, samouvereni,
sigurni u sebe. I to što stežete zube!
Hoću da se oseća potreba za mnom! Da vidite da se može i bez vas.

AMALRIK

I šta još?

IZA

A onda, osećala sam se suviše slabom kraj vas. To me je vređalo.

AMALRIK

I zato ste se udali za njega?

IZA

Volim ga, volela sam ga.

AMALRIK

Pobogu, od vas dvoje nije baš on onaj jači!

IZA

Kad me na svoj način gleda, mene je sramota.
Kad me gleda krupnim očima dugih trepavica (ima ženske oči, istina je)
svojim krupnim crnim očima (ništa se u njima videti ne da)
srce mi se stegne, i odmah pristanem na sve što on hoće. Pokušavala sam,
ne mogu mu odoleti.

AMALRIK

Eto zašto ste ljutite na njega. A on vas ipak voli.

IZA

Ne voli me!
Voli na svoj način. I voli samo sebe, sećam se naše svadbene noći
i sva ta deca, sve jedno za drugim.
Jer bilo je jedno koje sam izgubila.
Bekstva i bojazni, avanture! Toliko godina moje mladosti i prošlo je sve.

AMALRIK

A ipak IZA, IZA, IZA,
onog slavnog i bleštavog jutra kada smo se sreli! Iza, te hladne blistave
nedelje,
u deset časova na moru!
Kakav surov vetar duvao je na suncu. Sve je zviždalo, brisalo,

oštri mistral brazdao je izlomljeno more,
čitava pučina propinjala se, bučna i praskava,
pobesnela na suncu, jureći u oluji.
Juče na mesečini, u najdubljoj noći,
najzad na ulasku u Sicilijanski kanal, oni koji su budeć' se uspravili
i brisali zamagljeno prozorče,
opet ugledali u sneg zavijenu Evropu, veliku i sivu,
bez glasa, bez lica, kako ih dočekuje snene.
I na taj svetli dan Tri kralja, zdesna ostade za nama
Korzika, sva bela, radosna kao mlada jutrom uz zvuke zvona!
IZA, u povratku iz Egipta, a ja, izvučen s kraja sveta,
sa dna mora,
pošto sam gucnuo prvi krupniji srk života
u džepu noseći samo stisnutu pest
i prste na koje sam sad znao brojati.
Nalet vetra kao šamar
izbaci vam sve češljeve, a rasuta kosa udari me u lice!
Visoka devojka
okrete se uz smeh, pogleda me i ja je pogledah.

IZA

Sećam se! Puštali ste tad brađu da raste i bila je kruta kao čekinje!
Kako sam bila snažna i vesela tog časa i kako sam se znala smejati!
Kako sam se dobro držala!
A bila sam i lepa!
Pa je došao život, došla su i deca,
i sad vidite me poslušnu i na šta svedenu,
kao ostareli beli konj što prati ruku koja ga vuče
pomerajući noge jednu za drugom.

Glasno se smeje

AMALRIK

Hajde! Vidim da još uvek znamo se smejati!

IZA

Držali su me u zatvoru, a sad sam slobodna, morski vazduh golica me u nosu!
– Nije trebalo verovati mi odmah, i nije trebalo surovo me za reč hvatati.
Bila sam tako luda, onda! Čudno! Osećam se još kao devojčica.
Eto, nisam imala roditelje da me vaspitaju, Amalrik. Kao neka strankinja
ne znam pravu upotrebu reči,
i rasla sam sama, na svoj način. Ne treba mi prestrogo suditi.
S neki drugim sve je moglo biti drugačije.

AMALRIK

Te lepe blistave oči! Eto ih sad punih suza! Zaista je glupo.

Oboje se smeju.

IZA

I eto me opet na putu, tek tako, a kuda, ne bih znala.

AMALRIK

Kako? Zar nema vaš muž poslove u Kini?

IZA

Baš ništa, sem sreće u koju se uzda.

AMALRIK

Eh! Tu je kaučukovo drvo spremno za osvajanje i razvoj! Proždrljiva lijana, naći će on svoje drvo.

Video sam da podosta priča
sa našim saputnikom, Mezom,

Pauza

Meza mi je govorio o železnici u izgradnji,
ka Sijamu, telegrafskim vezama ka državama Šan, znate li?

IZA

Ne znam baš ništa. Muk! Snalazili smo se uvek!

AMALRIK

Meza. Volim s njim da pričam. Ni u šta ne gleda. Kad obrati pažnju
ne obraća je vama, već samo onom što kažete, kao da sâm razmišlja. Pa,
ako mu se stvar dopadne, ili ne dopadne,
lice mu sine il' se smrkne. Vidi se sve što misli, to je da se
sažalite!

Grub je kao oni koji u sebi nose (*deklamuje*)

“Vredno seme da ga brane”.

Mislim da je netaknut.

IZA

Ne rugajte se.

AMALRIK

Ja? Ne rugam se. Eto, sad ste ljuti! Volim ga. Ne ljutite se.

IZA

Volim tog momka i htela bih da voli me i ceni.
Zašto ste uvek uz mene, ne puštate me ni stopu?
Šta li ljudi misle? Vidim gledaju nas.
Sigurna sam da je video onomad
kad ste me poljubili.

AMALRIK

Onda ću vas ostaviti.

IZA

Videći ga samog otišla sam k njemu
one druge noći, znate kad smo doveli jadnika,
onog Leonarda, koji nam je pevao pesme kabaretske, nije ostao s nama.
Sećate se? Na meni je bila haljina od krepdešina, crna.

Nalazite da mi dobro stoji?

Otišla sam da se nalaktim kraj njega, a on me je od sveg srca vređao,
tiho, i ponašao se prema meni
kako se nikad niko ponašao nije!

A ja sam ga molila za oprostaj i lila vrele suze kao devojčica!

AMALRIK

Jadna Iza!

IZA

Da, u pravu ste, jadna Iza! Iza, Iza, jadna Iza!

AMALRIK

Jadni Meza!

IZA

Ljudi kažu da ima visok položaj u Kini.

AMALRIK

Postavljen vrlo mlad za Komesara Carine. Govori sve dijalekte.

Savetnik je vicekraljeva Juga.

On najviše može na tim prostorima.

Mračan je. Umoran. Ima "druge misli". Kaže

da se sad poslednji put vraća. Verska opsesija.

Taj posao o kome govori vaš muž, ne znam šta

ga je pogodilo. A ja sam mu rekao da bude oprezan. Traži

nekoga za svoje veze. Vrlo je to krupan posao.

Vrlo krupan. Reći da je klima blaga, baš povoljna

ne bi bilo tačno. Ali vaš muž je

navikao na te tople zemlje.

IZA

Znam da se uvek bavio električkom.

AMALRIK

Kako se to lepo slaže! Ostavićemo ih dakle zajedno, Mezu i njega.

A ja odoh, vodeći Izu, držeći Izu, odvođeći Izu tamo kud ja idem.

IZA

Zaista? Zamišljate li da može tek tako neko de me uzme,

mislite da me tek tako neko može da odvede?

AMALRIK

Ako bih hteo, ipak!
Kad bih to hteo, ratnice moja, stavio bih vam ruku na rame.
Uzeo bih Izu, držao bih Izu, odveo bih Izu.
Ovom rukom evo, ovom rukom vidite je,
to je gruba i ružna ruka.

IZA

Utoliko gore po vas u tom slučaju. Ne donosim sreću
tamo kuda idem.

AMALRIK

Iza, zaista, čemu čekati?
Imam prijatne ruke.
Znate dobro da nećete naći "drugde" osim sa mnom
snagu koja vam treba, to sam ja, muškarac.

IZA

Ostavite me.

*On je gleda, razmišljajući. Ona je uprla oči
u svoju knjigu. On vadi cigaru i odlazi.
Ulazi Meza i nespretno prilazi Izi, videći da ga
ona ne gleda, okleva.*

MEZA

Šta to čitate tako raspadnuto i otrcano kao ljubavna knjiga.

IZA

Ljubavnu knjigu.

MEZA

Strana 250. U pravu ste što ste oljuštili listove spolja,
teško je završiti, uvek je to isto,
smrt ili babica.

IZA

Uvek je suviše dugačko. Spis o ljubavi treba trenutno da je
kao cvet, na primer, kao miris, vidite lepo da ste imali sve, da imate sve,
da ste sve u jednom dahu udahnuli
a u vama izazvalo samo jedno ah!
Miris neposredan, brz, pa ste se samo
osmehnuli malo: Ah! i eto otišlo je!

MEZA

Nije to cvet koji se miriše.

IZA

Ljubav? Govorili smo o jednoj knjizi. Ali ljubav sama, e to ne znam šta je.

MEZA

A, pa ni ja. Međutim, mogu da razumem.

IZA

Ne treba razumeti, jadni gospodine!
Treba svest izgubiti. Ja, ja sam suviše zla, ja ne mogu.
To je operacija, treba je podneti. Tampon s eterom koji vam pod nos gurnu Adamov san, znate! Zapisano je u katehizmu. Tako je stvorena prva žena. Jedna žena, čujte, zamislite samo! Sva bića koja su u meni! Treba da se prepusti, da umre u rukama onog ko je voli, a kad bi samo znala, nevinašće!
Ne, ništa! Ni ono što je u njoj, ni ono šta će iz nje izaći! Ne zna ona ništa! Majka, žena i muškarac!

MEZA

Šta treba tražiti od jedne žene?

IZA

Mnogo toga, čini mi se. Između ostalog i to dete koje počinje da se rađa.

MEZA

Upravo je reč o deci. Pogrešno ste razumeli ono što sam pre neki dan hteo da vam kažem. Mislim da je to takva povreda, takav udar na njenu srž...

*Pokušava da govori, zbunjuje se, muca, sklapa
usta i gleda je blistavih očiju, drhtavih usana.
Ona počinje glasno da se smeje.*

IZA

Recite, profesore, slušam! Nemojte se ljutiti.

MEZA

To je sve u njemu koji sve traži u onom drugom!
Eto, to sam hteo da vam kažem, ne mora zbog toga glupo se smeјati. Nije reč o detetu! Ono, da bi se rodilo, ne zna se kako, koristi trenutak za koji mislimo da je večnost. Ali svaka je ljubav samo komedija između čoveka i žene, pitanja se ne postavljaju.

IZA

Komedija je ponekad zabavna.

MEZA

Nisam nimalo duhovit.

IZA

Ali govorite bolje od moje knjige,
kad to hoćete. Kako vam oči blistaju, profesore,
kad morate da govorite filozofski.
Imate lepe sive oči. Volim da vas gledam, slušam, tako uzavrelog!
Volim da vas čujem kako govorite, čak i kad vas ne razumem.
Budite mi učitelj!
Nemojte se uopšte plašiti! Nisam obrazovana, glupa sam.
Nemojte loše o meni suditi. Nisam tako loša kao što mislite, ne razmišljam.
Niko me nije naučio. Niko mi nije govorio kao vi, pre neko veče.
Znam da ste u pravu, ja jesam loša.

MEZA

Nije nikako moje da vam sudim.

Pauza

IZA

Ostanite. Ne odlazite.

MEZA

Neću da odem.

IZA

Uz to, nikad se tačno ne zna šta mislite.
Eto nas, dakle, nas dvoje. Vi i ja, kako je to tužno!
Postoji među nama takva napetost, stanje isključivosti tako tanano
da ga i najmanja sitna loša misao vređa.
Jadni Meza, vidim da ste tako nesrećni! Nemojte misliti da
sam ja vesela.

MEZA

Nisam nesrećan.

IZA

Treba se brinuti za vas. Kažu mi da više ne jedete. – Čemu taj
divlji izgled?

MEZA

Ko “vam je to rekao”? Nisam uopšte nesrećan.
Nemam šta da vam kažem.
Idite pričajte s Amalrikom! Nećete izigravati mamu,
to nikako nećete, a nećete ni izigravati koketu sa mnom.
Ako imam neku muku, moja je! Bar je to moje!
Bar je to moje.

IZA

Ne budite grubi.

MEZA

Vi biste da se raspričam! Recite, zabavljalo bi vas da me gledate kako izigravam tele!

Znate vrlo dobro da oni jadni muškarci, krupni momci, ništa toliko ne vole kao da govore, lažu, prikazuju svoje plemenito srce.

Kako sam samo patio, kako sam lep!

Ja nemam šta da vam kažem. Vi ste srećni i to je dovoljno.

IZA

Vi zaista mislite da sam srećna?

MEZA

Treba da ste. Trebalo bi da ste.

IZA

A? Pa lepo, ako mi je stalo do te sreće, ma šta vi tako zvali, da sam neka druga, sram me bilo ako nisam spremna da raspem tresući glavom, frizuru sve te kose!

MEZA

Držite čvrsto skupljenu svu tu užasnu masu!
I neka dobro dete držeći u naručju dobru mamu
zagladi s ljubavlju kraj malog uva
nemirni pramen koji bi da beži.
Smejete se, crvenite. Porecite da ste srećni.

IZA

Samo me nemojte prekorevati.

MEZA

Volim da vas gledam. Lepi ste.

IZA

Nalazite, zaista? Milo mi je što nalazite da sam lepa.

MEZA

Kako me to plaši da vas tako gledam,
tako lepu, tako svežu, tako mladu, tako ludu, s tim čovekom
koji je vaš muž,
kad poznajem zemlju u koju idete.

IZA

I Amalrik mi je rekao to isto.

Meza učini pokret

Ne napuštajte nas!

Znate da ćemo ostati neko vreme u Hong-Kongu,
gde vi živite, mislim.

Pauza.

Pa lepo, to vam se ne dopada?

MEZA

Ne ostajem dugo u Kini. Koliko samo da se postaram za
svoje interese.

IZA

Godinu, možda dve godine?

MEZA

Da... možda... više ili manje.

IZA

A onda?

MEZA

Ništa!

IZA

Godinu, dve godine možda, više ili manje i onda ništa?

MEZA

I onda ništa! Da. Šta to za vas znači?

Vaš je život sređen, ja sam samo jedan žuti pas! Šta vas se tiče moj život?
Vas svi vole.

IZA

Ljuti li vas to?

MEZA

Živite svoj život. A ja ništa za sebe nisam hteo da imam. Napustio
sam ljude.

IZA

Pih!

Nosite čitavu zbirku sa sobom.

MEZA

Smejte se! Lepi ste i radosni, a ja, ja sam mračan i sam.

I ništa od vas neću, šta biste vi sa mnom? Šta to ima između vas i mene?

Pauza.

IZA

Meza, ja sam. Iza. To sam ja.

MEZA

Suviše je kasno.

Sve je gotovo. Zašto ste došli da mene tražite?

IZA

Zar vas nisam našla?

MEZA

Sve je gotovo! Nisam vas očekivao.

Tako sam sâm lepo sredio

da se povučem, da se izdvojim od ljudi,

to je bilo učinjeno!

Zašto sad dolazite i tražite me? Zašto me uznemiravate?

IZA

Za to su žene stvorene.

MEZA

Nisam bio u pravu, nisam bio u pravu

da pričam i da... da se tako pripitomim s vama,

bez nepoverenja, kao s prijatnim detetom, čije lepo lice

vam je prijatno gledati.

Ali to je dete žena, i eto, smeješ se kad se ona smeje.

– Šta ću ja s vama? Šta ćete vi sa mnom? Kažem vam, sve je gotovo.

Vi ste ta! Ali ništa više vi no koja druga!

Šta da se očekuje, a šta da razume od jedne žene?

Šta vam najzad ona pruža? a šta traži?

Trebalo bi joj se predati potpuno!

A nema apsolutno načina, i čemu bi to služilo?

Nema načina da vam predam svoju dušu, Iza.

Zato sam se okrenuo na drugu stranu.

A sad, zašto dolazite i tražite me? To je surovo.

Zašto sam vas sreo? A vi, obraćajući mi pažnju

okrećete mi svoje prijatno lice. Prekasno je!

Znate dobro da je to nemoguće! A znam da me ne volite.

S jedne strane vi ste udati, a s druge,

znam da vam se dopada onaj drugi čovek, Amalrik.

Ali zašto vam to govorim i šta me se to tiče?

Radite šta hoćete. Uskoro ćemo biti razdvojeni. Bar to je moje.

Bar je ono što imam moje.

IZA

Od čega u meni strepите kad sam nemoguća?

Plašite li se mene? Ja sam ono nemoguće. Dignite pogled,
pogledajte mene koja vas gledam, u lice koje biste da gledate!

MEZA

Znam da vam se uopšte ne dopadam.

IZA

Nije nikako stvar u tome, ali vas ne razumem.
Ko ste vi, šta hoćete,
šta treba biti, kakva bi trebalo da budem s vama. Vi ste jedinstveni.
Ne mrštite se! Da, mislim da ste u pravu,
niste vi čovek stvoren za neku ženu
da se ona oseća lepo i sigurno.

MEZA

To je tačno. Treba da ostanem sam.

IZA

Bolje je da uspemo i da ne ostajemo duže zajedno.

Pauza.

MEZA

Zašto?

Zašto se to dešava? I zašto je trebalo da vas sretnem
na ovom brodu u času kad mi snaga opada,
usled krvi koja mi je potekla?
– Zar vi ne verujete u Boga?

IZA

Ne znam. Nikad nisam na to pomišljala.

MEZA

Ali verujete u sebe i u to da ste lepi,
duboko ste ubedeni.

IZA

Ako sam lepa nisam ja za to kriva.

MEZA

Bar se s vama zna ko ste i s kim čovek ima posla.
Ali pretpostavite u sebi nekoga s vama zauvek,
i da treba u sebi podnositi nekog drugog.
On živi, ja živim, on misli i odmeravam u svom srcu
njegovu misao.
On, koji je stvorio moje oči, zar ja mogu da ga ne vidim?
Upravo njega koji je stvorio moje srce,

ne mogu toga da se oslobodim. Ne razumete me!
Ali nije stvar u razumevanju!
Može li se jedna reč razumeti po sebi? Samo, da bi je bilo,
neko treba i da je pročita.
O radosti da si potpuno voljen! O željo da se otvoriš
kao knjiga!
A sam, samo to, eh šta,
da si potpuno jasan, čitljiv, ali da se sada osećaš
naglašen.
Kao reč koju glas nosi tonom svog govora!
O mučenja kad osećaš kao da te sriče neko
kome to ne polazi za rukom!
Ne ostavlja me na miru.
Pobegao sam na kraj sveta!
A evo me u onom drugom položaju u razmeri,
kao neko ko meri osnovu neke astronomske daljine,
daleko od stare kuće u slami, slične razbijenom jajetu.
Kako sam samo voleo sve te vidljive stvari, koliko sam želeo
sve da vidim, da imam i posedujem,
ne samo pogledom, ili samo čulima, već i razumevanjem duha.
I sve da spoznam da bi sve bilo poznato.
Ali mi ne ostavlja vremena. Evo me usred ovih paganskih naroda
i tu me je našao.
I sad sam kao dužnik koga pritiskaju, a on čak i ne zna šta sve duguje.

IZA

I onda ste se vratili u Francusku?

MEZA

Šta sam mogao? Gde je moja greška?
Traži se od mene da u sebi dam
nešto što ne poznajem. Pa lepo, evo sve to zajedno! Dajem samog
sebe.
Eto me u Tvojim rukama. Sam uzmi ono što Ti treba.

IZA

Bili ste odbačeni?

MEZA

Nisam bio odbačen. Stajao sam pred Njim
kao pred čovekom koji ništa ne kaže, ni reč ne progovara.
– Stvari ne idu u Kini. Šalju me ovamo za neko vreme.

IZA

Podnesite vreme.

MEZA

Toliko sam ga podnosio! Živeo sam u takvoj usamljenosti
među ljudima! Nisam našao svoje društvo u njima.
Ništa nemam da im pružim, ništa da dobijem.
Ne služim ničemu, nikome.
I zato sam hteo da Njemu vratim ono što sam imao.
A hteo sam da sve dam.
Trebalo sve da uzmem natrag. Otišao sam, treba da se vratim
na isto mesto.
Sve je bilo uzalud. Ništa nije učinjeno. Nosio sam u sebi
snagu velike nade! Nema je više. Izgledalo je da ne uspevam.
Izgubio sam svoj smisao i svoj cilj.
I tako me vraćaju potpuno nagog, sa starim životom,
sasušenog, bez drugog zadatka
osim da ponovo započnem stari život, o Bože! život
odvojen od života,
Bože moj, bez ikakvog očekivanja osim samo Tebe, koji
me nećeš.
Sa srcem oštećenim, sa izneverenom snagom!
I evo me brbljam tu sa vama! Razumete li vi išta od toga?
Da li vas se to tiče ili vas zanima?

IZA

Gledam vas, tiče me se.
I vidim vaše misli, mutno, kao vrapce kraj vodeničkog kamena kad
pljesnete rukama,
a oni se svi zajedno vinu do vaših usana i vaših očiju.

MEZA

Vi me ne shvatate.

IZA

Shvatam da ste nesrećni.

MEZA

Bar to je moje.

IZA

Zar ne? Bilo bi bolje da je Iza vaša?

MEZA *trapavo*

To je nemoguće.

IZA

Da, to je nemoguće.

MEZA

Pustite me da vas gledam, jer ste zaprepašćeni.
Zašto me tako gledate?

IZA

Jadni Meza! Čudno je, nikad vas nisam videla.
Volim svaku od vaših crta, a međutim
nikad se ne bi reklo da ste lepi.
Možda niste dovoljno visoki. Ne nalazim da ste lepi.

MEZA

Iza,
odgovorite mi, hoću da znam. Uskoro ćemo biti razdvojeni.
To nije važno.
Pretpostavite da smo oboje slobodni,
da li biste pristali da se udate za mene?

IZA

Ne, ne, Meza.

MEZA

Vi ste Iza. Znam da ste vi Iza.

IZA

To je istina. Zašto li sam to rekla maločas?
Ne znam nikako. Ne znam šta me je iznenada
snašlo.
Nešto novo, najednom.
Nešto sasvim novo me je nagnalo.
Jedva izrečena reč,
a već sam bilo zapanjena. Znate li vi uvek
šta govorite?

MEZA

Znam da me ne volite.

IZA

Ali eto, eto to me je preseкло! Eto to sam
saznala najednom!
Ja sam ona koju biste voleli.

MEZA

Pustite me da vas gledam. Kako je gorko
videti vas tako sa mnom. Kad bih ispružio ruku,
mogao bih vas dodirnuti, a ako govorim,
odgovarate mi i čujete ono što ja kažem.

IZA

Nisam to očekivala. Nisam obraćala pažnju na vas. Poštujem vas.
Nisam s vama koketirala. Nije mi prijatno da to mislim.

MEZA

Zašto sam vas sad sreo? Eh, stvoren sam, stvoren sam za radost,
kao pijana pčela, kao prljava lopta u fišeku oplodenog cveta!
Teško je sačuvati celo srce. Teško je ne biti voljen. Teško je biti sam.
Teško je čekati.
I trpeti, i čekati i stalno čekati.
I još, i evo me u ovaj podnevni čas kad se tako dobro
vidi ono što je sasvim blizu,
da se ništa drugo ne dâ videti. I dakle evo vas!
Kako sadašnjost izgleda blizu, a ono neposredno na dohvat ruke nad nama
kao nešto što ima silu neophodnosti.
Nemam više snage, Bože moj! Ne mogu, ne mogu više da čekam!
Ali dobro je, i to će proći. Budite srećni!
Ostajem sam. Nećete znati za nešto kao što je moj bol.
Bar to je moje. To je bar moje.

IZA

Ne, ne treba me voleti. Ne, Meza, nikako me ne treba
voleti.
To nikako ne bi bilo dobro.
Znate da sam samo jedna žena. Ostanite onaj Meza
koji mi je potreban.
A onaj debeli čovek, prostak i dobar, koji mi je govorio tu skoro,
noću.
Ko bi to bio pa da ga poštujem i volim.
Kad biste me voleli? Ne, Meza,
nikako me ne treba voleti!
Htela sam samo da razgovaram, umišljala sam da sam
jača od vas na neki način.
A sad sam kao neka glupača
koja ne zna više šta bi rekla, kao neko ućutkan ko samo sluša.
Znate da sam samo jedna žena
i ako mi govorite na neki način,
nema potrebe da to bude glasno,
ali ako me nazovete imenom,
svojim imenom, imenom koje vi znate, a ja koja slušam ne,
ima u meni žena koja neće moći da se uzdrži,
a da vam ne odgovori.
I osećam da ta žena nikako neće biti dobra za vas,
već kobna, a za mene je reč o užasnim stvarima!
Nije uopšte u pitanju igra s vama.
Uopšte neću da vam se sva predam.
A smrt nije lepa, život mi izgleda lep:
kao život koji me opija na ovom brodu!

Zato treba da svemu među nama bude kraj,
sve je rečeno, Meza. Sve je gotovo između nas.
Prihvatimo da se nećemo voleti.
Recite da me nećete voleti. Iza, ja vas neću voleti.

MEZA

Iza, ja vas neću voleti.

IZA

Iza, ja vas neću voleti.

MEZA

Neću vas voleti.

Gledaju se.

IZA tiho

Ponovite opet da čujem.

MEZA

Neću vas voleti.

Ulazi Amalrik.

AMALRIK

Trebalo je da dođete i vidite kako kolju našeg bika.
Sad ga deru. Lepo je to videti.
Ružičasto i plavo, sedefasti odsjaj,
ali lepo! Pučina je još doteranija!
Oseća se kako se doteruje, priprema za veče!
O, još nema nikakvog tona.
Ali kako je punačka, kako je osetno da je kao debeli somot
i kao ženska leđa!
Videćete njenu toaletu! Ništa kao vaši bljutavi dronjci.
Žene više ne znaju da se obuku...
To mi je govorio Meza.

IZA

Je li to istina?

AMALRIK

Lažem. Ne optužujte ga.
Ali o čemu vi to još možete da pričate, vas dvoje?
Ne odvaja se od vas.
Ne prepoznajem ga više. Promenili ste mi našeg Mezu.

IZA

Čita mi pridike. On je moj učitelj.

AMALRIK

A i vi ste njegov učitelj.

IZA

Ima šta da se nauči od njega. Poznaje žene. Hitar je u davanju saveta.
Jedan je od onih uvek spremnih da ponude svoj život
i koji bi vam ga dali,
pod uslovom da vas se oslobode.
Do krajnosti, do krajnosti preteran, bez ikakve mere.
Uvek bi više nego što treba. Da li je istinit?
Zato i volim mog malog Mezu.
Takva sam i ja.

MEZA

To je tačno. Prijatno je biti kraj žene,
kao da sediš u hladu, i volim da je slušam kako vrlo mudro govori,
i kazuje mi opšte stvari, domišljate,
praktične, ovozemaljski istinite, kao što to žene umeju da pronadu.
To mi čini dobro.

AMALRIK

Stvari kakve vaš muž sluša.
Osmehuje se i dobro se vidi da bi da progovori, al' ništa ne kaže.
Miran je, zadovoljan.

IZA

Jadni momak!

AMALRIK

Volite li ga?

IZA

Ja sam muškarac! Volim ga kao što se voli žena.

Prska u glasan smeh

MEZA

Ne smeje se grohotom!

IZA

Ali meni to odgovara, profesore! Nisam ja Francuskinja.

Smeje se

AMALRIK

Pogledajte ga kad se smejete! To ga razdražuje i očarava.

IZA

Volim čoveka koji je sâm čovek i koji u leđima ima debelu
i tvrdu kost.

AMALRIK

Uobičajeno divljenje žena: crnac i vatrogasac.

MEZA

Ja volim one naše uspaljivače što se iz nas penju uveče.
Belih samo zuba, da bi se molili u ovoj Arabiji mora.
Pošto su kopali celog dana po ugljenoj prašini hraneci žutog Sultana.
Sa kakvim dostojanstvom se može zgrabiti svoje četvrt litra vode!
A mi ostali, beli, brbljavi, cinični, napirlitani, u gaće utegnuti, ispijači
bez žeđi, proždirači svinjetine!

AMALRIK

Činjenica je da nismo pobednici u toj podeli.

MEZA

Kako je odvratno sestri za sto sa svim tim ostatkom
bezdakog stada životinja!

IZA

Kakva narav! Mene to zabavlja, tako je ljupko složeno,
tako čisto, tako smešno videti da sve to hoda, govori,
seda, osvrće se, zavlači ruku u džep od pantalona. Pa da se ne nasmeješ!
A tek brod, sa svim odeljcima, vratima koja se otvaraju i zatvaraju,
kao lepa igračka! Kao kutija botaničara s njegovom žetvom.
Sve vrste zajedno!
Recite, zar nije smešno videti kako prilaze jedni drugima i prepoznaju se.
Gledati kako su obučeni, očešljani, obuveni, sa kravatama,
i knjigom koju drže u ruci, i njihove nokte,
vrh jezika koji viri između usana kao krupan badem!
Samo jedna šaka,
koja se širi i drhti, kako je samo zaposlena sa svojim sitnim prstima!
Kako mi je jasno šta ona to kaže.

MEZA

Dosadni su mi. Ne podnosim ih.

IZA

A oni, šta oni misle o vama?

MEZA

Ne znam. Ne tiče me se. Ja ne mislim na druge.

IZA

Meza! Meza!

MEZA

Gle, istina je! Znači dakle da mislim samo na sebe?

IZA

Eto, sad ste to otkrili? Pa sad porcite da žene ipak nečemu služe.
Vi ste samo ne sebe mislili, vas se samo vi sami tičete.
Lakše je, Meza, ponuditi se nego dati se.

MEZA

To je tačno.

IZA

Naučite nešto od žena! Eh, ko se daje kako treba, nateraće svakako i da ga prime!

Srećna je žena koja je našla kome će se dati!

A glupi muškarac je silno iznenađen sam sobom zbog te nesuvisle osobe, te velike teške i kabaste stvari.

Toliko odeće, toliko kose, šta će s tim?

I ne može više, neće, da je se oslobodi.

Srećna je žena koja nađe kome da se da, ta više uopšte ne pokušava da se sebi vrati!

Ali ko je taj

kome je ona zaista potrebna? Ona sama i stalno, a ne i neka druga, što da ne?

Vama se daje, a šta dobija u zamenu?

AMALRIK

Sve je to za mene suviše tanano. Do đavola, kad bi muškarac

sve vreme do sitnica brinuo o svojoj ženi, samo da bi znao

da li je zaista našao pravu meru nežnosti

koju zaslužuje Žermena ili Petronela,

proveravao stanje njenog srca. Kakvo prenemaganje!

Sva ta osećanja, to je sitna kuhinja žena, kao one kutije u

koje slažu konce, pantljike, svakojaku dugmad i fišbajne za steznik.

A odvratno je baš to što su sve vreme bolesne.

Najzad, tu je, zar ne? Nedostajala bi da nije tu. Lepo je imati je

s vremena na vreme...

Šta kažete, Meza? Budite iskreni, mladiću!

Jesam li u pravu ili nisam?

IZA

Amalrik... Kako ono kaže naš prijatelj putnik u koži?

“Vi ste pastuv”, Amalrik. Vi ste pastuv.

Prska u glasan smeh.

AMALRIK

Evo vaš muž dolazi da nam se pridruži.

Uvek otmen i čutljiv.

Ulazi De Siz

AMALRIK, obraća mu se

De Siz, svi ćemo se obogatiti.

DE SIZ

Amin!

AMALRIK

Nema nikakve sumnje u to! A pre svega zar nam svima nije potreban novac?
Pitajte ovu damu ovde. I ovog Mezu koji je kao čovek bez džepova! Da ne
govorimo o vama i meni.

Kažem vam da osećam sreću u vazduhu! Hajde, hajde, razumem se ja u to!
Prepoznajem taj miris! Zar se ne oseća kao neki dah?

A, to znam, srce mi se širi, prešli smo određenu liniju!

Prepoznajem svoj stari Istok. Za mene je on ono što je za dame Epinal
ili Vasija-na-Blezu, odjednom Velika trgovina Luvr, puna tkanina i sapuna!

Indija je to pred nama. Zar je ne čujete, tako prepuna

da se čuju treptaji milijardu očiju koje žmire?

Hej, kakva sreća što nismo više u Francuskoj! Nećemo se više
vraćati! Kako mi je sva ta furaž izgledala bljutava i vodena!

Kakvo odvratno bledunjavo zelenilo! Bez sunca,

bledunjava peć grejanja vode za kupanje!

DE SIZ

Još jednom smo prošli Suec.

MEZA

Prolazi se samo jednom zaista. Mislim da smo ga ovoga puta svi prošli.

AMALRIK

Nikad više njim nećemo proći, ura! Nećemo se više vraćati, ura!

Ali ćemo svi biti mrtvi iduće godine, ura!

IZA

Eto lepe molitve.

AMALRIK

U svakom slučaju, treba svi da se obogatimo, inače ćemo biti sami krivi!

Eto nas baš tu. Hoću da naslažem ogromno blago!

Prepoznajem svoj čestiti Levant, ura! *"I am wild and woolly and full
of fleas!"*

Tu je sunce baš sunce, srećom!

Zeleno je zeleno, a vrućina da crkneš i, do đavola, kad je crveno sve je
crveno.

Osećaš se kao tigar usred slabijih zveri.

Očigledno umesto ove nedostojne trgovine,

bolje bi bilo ući sa sabljom u ruci, s užasom

u stare gradove koji se tope s ljudskim mesom,

rešen da se vratiš s četiri bureta puna dragulja, kao svojim delom,

s mestimično ponekim uhom nevernika

i nekim odsečenim prstom dame ili gospođice.

Ili poginuti časno usred svojih drugova!

To bi bilo bolje nego znojiti se u pižami pred svojim *ledžer*-om.

IZA

Za mene sačuvajte bisere!

AMALRIK

Nije važno! Samo se nadajte da nađem radnu snagu za svoju plantažu kaučuka.

Vremena se tu ne menjaju, uvek je isto sunce, uvek isti Indus, odgajila ga dva monsuna, starog žestokog paganina! Za mornara deseti uporednik na mestu gde preseca šezdeseti podnevak, što će reći kao Belgija ili Labrador, i dvadeset i peta ulica u Njujorku, lepa ulica. I još više! Zemlja, glupo je to reći, ali je čvrsta, a ova vodena zemlja, čovek za krmom lepo oseća njen način gibanja! I uvek je to isto. Recite, znate li gde smo? Shvatate li uslove trgovine? Slušajte, sad ću vam govoriti o političkoj ekonomiji.

MEZA

Pijani ste, Amalrik.

DE SIZ

Nikad onoliko koliko izgleda. On je pravi "putnik". Pogledajte kako mu očiće blistaju.

AMALRIK

Levo Vavilon i sav taj vašar, reke koje silaze iz Jerermenije. Desno ekvator, Afrika.

E lepo, odmah vidite trgovinu?

Trbušaste arapske galije nošene severnim monsunom jure iz Maskate i Indije, jure ka ušću dveju reka, pune gvožđa, tkanina i lanaca, i lisica toliko da ih bude do guše, ka Simbebaziji i Ovalnim gradovima!

Vraćaju se na južnom monsunu s punim tovarom Hamovog mesa, crncima, crnkinjama, crnčićima, koji kukaju, jedu, igraju, pevaju, plaču, mokre!

Ponekad je jutrom crna guzica debelog broda nepomična usred kokošnjeg perja i kora banane po moru koje ispljuvava leteće ribe.

Eto šta bi bilo dobro za kaučuk!

MEZA

Evo sunce zalazi! Evo mora kao pauna i plavog kao lakmus usred zelene prizme!

IZA

Ah, prošli smo Suec, zaista!

MEZA

Nećemo ga nikad više proći.

Imate pravo, eto najstarijeg mesta mora, eto najbogatijeg rezervoara, najvećeg kazana boje, dubokog stakla,

najmoćnije mešine vina iznad koje se pojavljuje svetložuti mesec i
purpurno sunce!
Gledajte sad kako se sunce spušta! Kakve ružičaste!
Čiste kao vrat devojčice! Blage kao žena! Blistave kao emajl.
Tanane kao stari kašmir na glavama doktora zakona!
Kako je nedostojno prljati te lepe grudi! I mutiti našom prljavom Marijom
svete vode pune mladica. Božanstava.

IZA *poluglasno*

Evo sunce zalazi, a neki dašak vetra se javlja!

MEZA

Evo sunce zalazi.
Evo more se giba,
Evo grešnog srca za tren,
koje treperi pod uzdahom neba. Evo mora sveg u zlatu,
kao oko na svetiljki. (*recituje*) "Njene oči imaju drugu boju.
More menja boju kao oči žene koju grabimo u naručje".
Vrlo tačno poređenje. Ma koliko bila tanana put,
na primer pod prevojem ruke,
s mešavinom svih preliva od sumpornog do azurnog i ružičastog,
Nikad ne hvata kao oko svetlost te vode kao iz nekog drugog izvora.

Zvono za večeru

DE SIZ

Evo zvona. Vreme je da se oblačimo za večeru.

AMALRIK

Žena! Eto citata koji ne bih očekivao
od Meze s mog prvog putovanja. E-he! Prešao je Suec, i on!
Eh, Meza! Ovo je naše doba! Eto doba koje treba ostvariti!

MEZA

Nemogućnost zaustavljanja u bilo kom mestu.

DE SIZ

Hajde da večeramo.

Svi ustaju.

AMALRIK, poslednji, deklamuje

"More kao oči žene koja je razumela! More kao oči žene koju uzimaš
u zagrljaj!"

DRUGI ČIN

Hong-Kong. Groblje puno gustog drveća Srećne Doline. Odatle polaze nekoliko puteva, tu je trkalište, fabrika, malo pristanište, more i pozadi obala Kine.

Mračno aprilsko popodne. Teško, olujno nebo.

MEZA

To je zaista ovde.

Čita natpis nad jednim grobom.

Ime je Smit. Vrlo mlad čovek. Eto i drveta.

Gleda ga kao da ga ne vidi

Ovde mi je rekla da čekam, kod Smita, kao što bi vam naložili da budete u pet časova kod poslastičara.

Čudna šetnja po ovoj buđi jeretika! Mrzim ova evropska groblja. Eto me među prokletnicima.

Razgleda.

Lep su im pogled sredili: trkalište, put sa svim tim narodom koji prolazi, svim životom! Fabrika koja se puši, pristanište s brodovima i zemlja Živih na drugoj obali.

– Drhtim. U ustima osećam ukus svog stomaka.

Nisam mrtav, nego sam i te kako živ.

– Kako volim ove kineske grobove na samoj površini dobre tople zemlje, suve kao kreč!

A nas, *jang jen*, muškarce i žene, pljas, bace nas bilo gde, u neki meki grob, crvenog starca i mladića koji je tako dobro igrao tenis i jadnu devojkicu s čarapama od ružičaste svile!

A ako se sanduk klima, dobro se učvrsti olovnom zakivkom.

Tako nešto vam iscedi u znoj sav vaš viski.

– Kakav je to plamen kroz granje? Vide se upaljene svetiljke.

To je groblje Parsija.

Šeta se čitajući natpise na grobovima.

ZA SEĆANJE NA VOJNIKE MORNARIČKOG PUKA

PALE U JURIŠU NA UTVRĐENJA BOKATIGRISA

Plamket, mornarički potporučnik

Stoji odsutno, potom s naporom dolazi sebi.

Hm, Plamket... – Mari Bensizan, preminula sa šest meseci.

Vuds. – Gle, stari Koki. – “Džons, Kju Si – Bakster, agent osiguranja – “Ko je ko” grada Joasafa. – Kon, broker, menjač. – *Donec immulatio mea veniat*”.

Kako sve to lepo vidim! Mornar 1859. ubijen metkom ili kantonskim sifilisom. Stari neženja umire od *delirium tremens*-a ili dizenterije,

ožaljen od svih svojih prijatelja i jedna mala deca,
koja crkavaju u julskoj omorini kao ugušena riba u tegli čiju su vodu
zaboravili da promene.

Nema blagoslova za sve to. Jadni ljudi oteti od rodne grude.

Razgleda

Kakva senka na zemlji! Korak mi škripi. Čini mi se da govorim u
pečini.

Iznad mene zastrto nebo, osvetljeno naopačke bednom svetlošću.

Pogođena mi je svest, obuzela me bezosećajnost.

U meni ništa osim tog zla, umesto moje duše. Bar to je moje.

recituje "Bar patim, bar sam vrlo nesrećan."

Ovo probadanje u srcu, gorka slast, otrovna!

Ništa se tu ne može. Uхватила me je oduzetost.

Duša je u meni kao zlatnik u rukama kockara.

Odlazi.

Ulaze De Siz i Iza.

DE SIZ

Draga moja, oprostite mi, moram ovde da vas napustim.

Recite da ne umem da se snađem! Koliko smo već dana ovde? A čini mi se
da je taj posao dobar.

Pustite me samo da delam! Ali vi uvek u mene sumnjate.

Moram da se vidim s prijateljem Ah Fatom,

tamo, u pristaništu džunki. Večeras idem s njim na večeru.

Poslednje dogovore da sredimo. Odlazim za Svatov.

IZA

Nije li to opasno?

DE SIZ

Ne bih rekao. Ne znam. Zašto me to pitaš? Misliš li da se plašim?

Čestit poslić, "dobrota-iskrenost".

Prstom ispisuje u vazduhu

kineska slova

IZA

Kako brzo učiš jezike!

DE SIZ

Znam već dosta slova. Nekad sam sakupljao pečate.

IZA

Znam da si inteligentan, Siz. Uspeo bi kao bilo ko da hoćeš.

Zašto si odjednom detinjast?

DE SIZ

Videćeš da li sam dete!

Čestiti kuli iz Pinanga ili Singapura čije mrtvačke kovčege vraćaju u domovinu,
a ako u njima ima opijuma ili pušaka, bilo bi za mene porazno da to saznam.

Znate i sami da je tamo u toku podizanje slatke male republike?

Zabavno. Ustav Sjedinjenih Država, s potvrdom Tri-Duha-Nebeske-Zastave i uz naplatu nekoliko posrednih doprinosa.

Šta bi rekao naš stric markiz, da zna kako pomažem osnivanje jedne republike?

Šta ćeš, draga moja, treba živeti. Kakvo zanimanje za dobro vaspitanog čoveka! – Šta misliš o tom poslu?

IZA

Zašto mi govoriš o tome? Otkud ja mogu da znam? A svi ovi žuti mi se gade. Zašto takav posao ne zadržiš u sebi? Za tebe je mučenje kad se nađu ljudi koji nisu tvog mišljenja.

DE SIZ

Nisam ja to rekao Mezi pre neko veče. Ko mu je to mogao pomenuti?

IZA

Veruj mu.

DE SIZ

Ne mari ništa. Prijatelj nam je.

IZA

Iskoristimo to, dakle!

DE SIZ

Kako si gruba! Još nisam mogao da se na tebe naviknem.

Opsednuta si upornim podvlačenjem, preterivanjem. U životu treba biti opušten!

Volim tog momka, srećan sam što može da mi učini uslugu.

Uostalom, on sa svim tim nema ništa.

IZA

I kad ćete se, kažete, vratiti?

DE SIZ

Za mesec dana.

Mislim. Ne znam tačno.

IZA

U stvari, ništa ne znate.

DE SIZ

Lepo je u hotelu, navikli ste na hotele.

IZA *oborenog pogleda*

Ne odlazite.

DE SIZ

Ali kad vam kažem, moram, apsolutno moram!

IZA

Prijatelju, ne odlazite.

Pauza

DE SIZ

Treba, zaista treba.

IZA

Ne ostavljajte me samu!

DE SIZ

Nema nikakve opasnosti.

IZA

Ne treba me ovde ostavljati samu.

DE SIZ

Treba biti razuman.

IZA

Ja sam samo žena, plašim se. Ma kakvi vi bili, najzad, vaše je da me čuvate. Strah me je! Znam da me užasne stvari očekuju. Plaši me ova zemlja koju ne poznajem, u kojoj me ostavljate samu tek što sam stigla, još sva ošamućena i teturava od broda koji smo tek napustili.

DE SIZ

Šta! Iza mi kaže da se plaši!

IZA

Povedite me sa sobom.

DE SIZ

Ne možete ostaviti decu.

IZA

Brinete se za decu, a za mene nimalo!

DE SIZ

Ali, Iza!

IZA

Po drugi put vas molim da me ne napuštate, da ne ostajem sama. Prebacivali ste mi da sam gorda, da nikad ništa neću da kažem ili tražim. Budite sad zadovoljni. Eto ponižavam se. Ne napuštajte me nikako. Ne ostavljajte me nikako samu.

DE SIZ

Tako! Najzad moramo da priznamo da nam je ipak potreban muž! Naša gorda Iza moli kao malo dete da je nikako ne ostavljaju samu.

IZA

Ne bud'te tako sigurni u mene.

DE SIZ

Ti si moja, htela ti to ili ne. Jesi li htela da se udaš za mene? Međutim, milom ili silom, ja sam te uzeo i zadobio, kad drugi to nisu mogli.

IZA

Ne prezirite me preterano. Ne budite preterano sigurni u mene, kao u ženu koju ste zadobili milovanjem. Nisam li ostala s vama deset godina? Deset godina sam vas posmatrala s lica i s leđa, i s profila, odozdo i odozgo, i eto došla sam do suda. Niste li od mene dobili očekivano i dovoljno? Niste li svu svoju decu imali sa mnom? A vi, poznajete li vi mene? Znate li ko sam? Čovek ne poznaje svoju ženu ništa više nego svoju majku. Deset godina! Sad mi je trideset, mladost mi je prošla i sve što sam vam mogla dati, sve sam vam dala. Nemojte me sad ostavljati samu, sad kad se nešto završava. Ne budite odsutni.

DE SIZ

Bolje vas poznajem nego samog sebe. Gorda Iza! Sa mnom! Poznajem vas i suviše da bih pomislio kako biste ikad mogli da prema meni budete nepošteni.

IZA

Ne znam, osećam u sebi iskušenje. Nisam više ona mlada devojkica koju ste uzeli. Niste me štedeli, nisam netaknuta. Mislite li da služim samo da bih radala decu? Zar sam uzaludno lepa? Onog koji me bude imao htela sam da sprečim da ima bilo šta drugo. Ja sam zaista njegova, zar mu to nije dosta?

Ima neka sveobuhvatnost mene
koju nisam dala; ima izvesna smrt
koju bih znala da mu dam; zar nisam lepa? Ali vi niste ozbiljni.
Shvatate li od koje sam ja rase! A ima nešto što ne valja,
što je ludo, što je propadanje i smrt i propast i mene i svih.
Nije li to iskušenje kome bih jedva mogla da odolim? Uskoro neću
više biti lepa. Umesto da starim,
dosadno iz dana u dan – da ne ostarim! Nije li bolje
sve najednom da mu dam,
da mu gurnem u ruke uz grohotan smeh
u pobedničkoj darežljivosti,
dok sam još mlada i blistava i da propadnem
s onim koga upropašćujem,
kao što su ginuli moji preci, u trenu jednog jeka trube,
jednog bleska ubilačkog mača!
I molim se da me to iskušenje ne uhvati,
jer ne treba i ne bi bilo plemenito i pravično,
sva plemenitost je u patnji i opiranju.

DE SIZ

Zar si patila sa mnom. Šta ti to nikad
nisam mogao dati, šta sam ti ikad branio?

IZA

Ne dao bog da si ikad nešto zabranjivao
i da si me samu od sebe branio!
Najzad, ja sam žena, nije to tako
složeno. Šta njoj treba?
Osim sigurnosti kao živahnost medenoj mušici
u dobro zatvorenoj košnici?
A ne neka užasna sloboda? Zar se
nisam dala?
Htela sam da mislim da ću biti mirna,
obezbeđena, uvek će sa mnom biti neko
ko me vodi, muškarac, ma šta ja mislila,
koji će uvek znati da bude od mene jači.
I nije važno da li ćeš me povrediti
samo da osetim da me grliš i da ja tebe grlim.
Ali ti, ko tebe poznaje, ko će imati vere,
ko će u tebi naći razumevanje i požrtvovanje?
Ti bežiš, nisi tu.
Ti si kao dete slabašno i nežno,
ćudljivo, zatvoreno, puno laži i ništa se
ne može videti u tvojim očima.
Ne odlazi konačno! Ne budi odsutan
na sredini mog života!

DE SIZ

I sve to zbog odsustvovanja od nekoliko dana!

IZA

Da.

Sad je čas kad je bilo kakav rastanak dovoljan?

Tesno je vezano kao nož i vočka koju seče,
nikad se delovi neće spojiti.

Ko zna

neću li umreti, na primer, čim ti odeš? Strah me je smrti.

Zašto si me ovde doveo. Pogledaj ovo mesto sumorno!

Užasnuto gleda oko sebe.

DE SIZ

Ali vi ste našli da je mesto lepo.

IZA

Užasno je umreti i biti mrtav.

DE SIZ

Ali nije reč o umiranju. Nema nikakve opasnosti.

Uskoro ću se vratiti.

Ubrzo ćemo imati novca i vратиćemo se
u Francusku.

Vidim da me volite, Znam to, srce moje. Znam to,
bonita!

IZA

I stalo vam je da odete?

DE SIZ

Moram, Ah Fat mi je pozajmio novac.

IZA

U tom slučaju idite. Nema šta da se kaže. U redu je.

DE SIZ

Ne zamerate mi nimalo?

IZA

Ne.

Pauza

DE SIZ

Iza, razmislio sam o onome što mi savetujete. Ima

u tome istine.
Te dve stvari koje nam nudi naš prijatelj Meza...

IZA

Dakle?

DE SIZ

Ostanem li ovde, položaj nije blistav.

IZA

Ali je siguran.

DE SIZ

Siguran, siguran! Samo vam je ta reč u ustima!
Uvek si me potcenjivala! Meni treba inicijativa.
Trebalo mi da zarađujem novac.
Misliš li da me opasnosti plaše?
Istina je da neću moći da te vodim sa sobom u zemlju Šan.

IZA

Zato tamo ne treba ići.

DE SIZ

Šteta. Za nekoliko godina imao bih položaj za koji sam stvoren.

IZA

Kako da se složim s tvojim mišljenjem kad ga stalno menjaš.

DE SIZ

Ne budi oštra. Uskoro neću više biti s tobom.
Zbogom, srce moje.

IZA

Zbogom, Siz. Nisi bio loš čovek.

DE SIZ

Bez suza, srce moje! Zbogom, *bonita!*
Ne ostavljam vas samu. Srećan sam što je Meza s vama

*Poljubi joj ruku i odlazi.
Iza ga dugo prati pogledom dok odlazi
A kad nestane ostaje nepomična na
istom mestu.*

IZA *skreće pogled na drugu stranu*

Ne vidim ga uopšte. Neću ga nikako čekati. Mislim da neće uopšte doći.

*Ostaje nepomična pogleda uprtog u tlo.
Iza nje ulazi Meza.*

MEZA *poluglasno*

Ja sam.

*Ona se lagano okreće njemu i pruža mu ruku.
Gledaju se s nelagodnošću.*

IZA

Muž me je upravo napustio.

MEZA

Kako ste?

IZA

O, ja sam uvek dobro! Ništa mi ne ubija apetit

Glasno se smeje

Kao dobar vojnik koji ide u boj! Čudno, još nisam našla oslonac na kopnu. Krećem se u stranu, naginjem, naginjem! Pa se trgnem. Kao kad ne želiš da zaspiš.

Ne nalazite? Nikad se na moru čovek ne oseća uspravan. A pre svega ništa nije uspravno. Ne možeš da se držiš, pridržavaš se kao na tlu koje diše.

MEZA

Jeste li razgovarali s njim?

IZA

Molila sam ga da ne odlazi, da me ne ostavlja samu ovde. Neće da me sluša.

MEZA

I ja sam učinio što sam mogao. Kako vas tako ostavlja? Iznosio sam mu predloge. On više voli svoje kombinacije. Uživa, zamišlja da me je zavarao. Čujete li ove glasine sa svih strana?

IZA

Ima li tu nečeg zaista?

MEZA

Ne... ovaj... ko bi znao Kinu?
Još dve godine, tri, četiri još...
– Šta rekoste, kad odlazi?

IZA

Sutra.

MEZA

Kako dugo će biti odsutan?

IZA

Mesec dana.

Treba me ostaviti samu. Ne treba me obilaziti.

Ćute ne gledajući se.

Potom Iza iznenadno diže glavu i širi ruke.

On je grli jecajući s glavom na njenom boku.

Jadni Meza!

Miluje ga po glavi.

MEZA

Iza!

IZA

Jadno dete! Meza! Jadni Meza!

MEZA

Sve je gotovo.

Ustaje i stoji ljujajući se kao pijan čovek.

IZA gledajući ga u oči

Hodi!

Hodi i ne razdvajaj se od mene dugo.

Grle se. Iza ostaje nepomična i pasivna. Zastoj.

MEZA

O, Iza!

IZA

To sam ja, Meza, evo me!

MEZA

O ženo u mom naručju!

IZA

Sad znaš šta je žena.

MEZA

Držim te, našao sam te.

IZA

Tvoja sam.

Ne uzmičem, puštam da radiš šta hoćeš.

MEZA

O Iza, to je zabranjeno.

IZA

Zar je to istina? Kako me stežeš da me ugušiš!
Jadna Iza! Nisam mislila da je toliko zabranjena!

MEZA

O Iza, brod koji nas je dovezao kad smo ga videli kako odlazi nestajući
u sopstvenom dimu!

IZA

Ne držiš brod, već živu ženu u naručju.

MEZA

O Iza, ne dopusti mi da se vratim.

IZA

Popuštam, vaša sam.

MEZA

To je i suviše!

IZA

Treba li i sebi da popustim?

MEZA

To je i suviše!

IZA

Da li je dovoljno? Ima li nešto više što ćeš još da mi tražiš?

MEZA

Tako dakle,
zgrabio sam vas i držim samo vaše telo
u svom naručju i vi mi se uopšte ne opirete i čujem u svojoj utrobi
kako vam srce kuca.
Istina je da ste samo žena, ali i ja sam samo muškarac
i evo više ne mogu, i sad sam kao izgladneo čovek koji ne može
da zadrži suze pred hranom!
O stubu! O moći moje voljene! Nepravda je što sam vas sreo!
Kako da vas zovem! Majko,
zato što je lepo imati vas.
Sestro, i držim vašu punačku ruku među prstima.
Plenu, dah vašeg života penje mi se u glavu, udišem ga i treperim
osećajući da ste slabiji od divljači koja se pokorava dok je držiš za vrat.

Odlazim i ne mogu više, i ti si mi u naručju kao neko pokoran,
i pod pritiskom mojih ruku kao neko ko spava. Reci, moći kao u
onoga koji spava,
jesi li ona koju volim?

O, ne mogu više, i suviše je i nije trebalo da te sretnem, a ti me dakle
voliš i moja si, moje jadno srce popušta i puca!

IZA

Dakle držiš me i mada mi se pût stresa
ne povlačim se, i stojim kao zapanjena i eto dakle one koju si
smatrao tako gordom i zlom!

Ne znaš ti šta je žena i kako joj je, uz sva uvijanja koja zna
čudesno lako da popusti i da se nađe odvratno pokorna u iščekivanju,
i teška i trapava i zbunjena u ruci neprijatelja, i nesposobna i ni
prstom da mrdne.

O moj Meza, nisi ti više samo muškarac, ti si moj, a ti si sa mnom
kao žena i uzbraću ti srce, nećeš ni znati kako.

I uzela sam ti ga i smeštam ga zauvek u grudi!

I ne moram da razumem svog Mezu, i ne treba me
sad zvati rečima koje drugi znaju, kao “golubice”,

(mada je slatko) i “voljena”, što ti nisi rekao,

(ni “gadna”, ni “glupača”, ni “zloća”,

što bilo bi još slade),

već onim rečima zabavnim, kakvih ima bez ijednog zvuka

da nikako ne mogu da ih razumem, ili po imenu samo,

kako ga izgovarate, Iza,

da reči ne bi bile drugde do u mom srcu,

teške kao nepoznato dete

koje se nosi u trudnoći.

MEZA

Neću vas više grđiti, Iza.

IZA

Zaista? Jeste li sad zadovoljni, profesore? Nećete me više koriti?

MEZA

Jadan sam ja doktor bio!

IZA

Da li jesam ili nisam

iskoristila lekcije, profesore? Reci, mali Meza,

nije li bolje

ne nalaziti da si iznad bilo koga, već biti ono najslabije,

muškarac u naručju žene, kao stvarčica na tlu,

koja ne može pasti niže,

samo jedan čovek
najzad u mom zagrljaju.

MEZA

Eh, nisam ja jak čovek! Ko kaže da sam jak čovek? Ali sam bio
čovek očajno željan sreće,
očajno sam težio sreći, napet i pun ljubavi i dubok i oštećen!
I ko kaže da si ti sreća? Ti nisi sreća, ti si ono što je umesto sreće!
Zadrhtao sam kad sam te prepoznao i sva moja duša se predala!
I sad sam kao čovek koji pada na lice, i volim te, i kažem da te volim
i ne mogu više.

I ženim se tobom bezbožnom ljubavlju i osuđenom reći,
o draga koja nisi sreća.

A ja, kao ni drvo ili kao ni sveta zver svoju ženu
nemam jezik da te nazovem ženom, već si samo tu
kao neko ko prethodi snu, u onom času koji sve odaje!
Kao juveliru pod lampom stižeš s duhom ponoći
koji dovodi belog leptira.

IZA miluje ga

Meza je sad samo čovek koji voli.

MEZA

Čovek, koji je uhvaćen.

IZA

Čovek koji je moj.
Sav pod mojom rukom, rukom na tvom ramenu
držim te kao krupnu ošamućenu zver.
A ja, jesam li ja čovek?

Glasno se smeje

MEZA

Ne bud'te ljudi.

IZA

Odgovori! Jesam li ja čovek?

MEZA

Ti si žena.

IZA

Ipak, imam ruke i noge kao bilo ko i mogu da ti odgovorim kad
mi se obraćaš. Ali bolje, lepše i ljubaznije.
Samo reci istinu: da li je istina da nikad nisi upoznao ženu?

MEZA

Kad već hoćeš. Istina je.

IZA

Istina je, Meza?

MEZA

Istina.

IZA

Tako sam srećna.

Srećna što sam sve za tebe,

što imam sve za sebe.

Ali hajde, pokaži mi oči,

iste su boje kao i moje i ne skidaš ih ni časa

sa mene.

A to me zbunjuje i budi želju da vidim tvoje oči.

A ja, pogledaj i ti mene, evo me.

I zagledaj dobro kao neku stvar, kao vazu koju

si tek kupio, blistavu na suncu,

i kao emajl i manu koja se

proverava noktom

i obeležje proizvođača.

MEZA

Divna si i zračiš! Lepa si kao mladi Apolon!

Uspravna kao stub, svetla kao sunce kad se rađa!

Od koga si otela, ako ne od zraka sunca,

nagib vrata i tu masu kose,

žute kao da je od zlata?

Sveža si kao ruža pod rosom! I kao drvo bagrema i mirisni cvet!

i ti si kao fazan i kao zora, i kao more zeleno jutrom i nalik

bagremu u cvetu i kao paun u raj!

IZA

Svakako treba da sam lepa

pri tom poklonu koji ti donosim.

MEZA

Neprocenjivom zaista.

IZA

Ali i glomaznom, Meza, ogromnom i teškom
da se smesti.

Mudar čovek ne bi ga primio nikako

u svoju kuću!

MEZA

Nisam čovek mudar.

IZA

To je ljubav, Meza, ne bih to nazvala
nikako ni lepim ni korisnim i za žaljenje je
onaj koji ne zna kako njom da se posluži odloženo,
na svoje zadovoljstvo i na dobro svog domaćinstva
kao dobro naloženom vatrom,
koja kuva čorbu, ali koja i topi zlato na svome plamenu.
Znaš li dobro šta to radiš, Meza?

MEZA

Znam samo za tebe, Iza.

IZA

S jedne strane Iza, a s druge sve,
samo mene nema.

MEZA

Radije bih tebe, Iza!

IZA

O, ta reč kao fijuk po mom bedru! O, ruka ljubavi!
O, pomereno srce!
Neizreciva nepravdo! Hodi samo i pojedi me kao mango! Svu,
svu mene!
Dakle, istina je Meza, da samo ja postojim i da je
svet prognan i čemu naša ljubav
služi drugima?
I eto prošlosti i budućnosti skupa
odbačenih, nema više ni porodice ni dece,
ni muža ni prijatelja,
i sav svet oko nas ispražnjen
kao nešto što ne zna za objašnjenje i
ne pita za razlog!

MEZA

Nema drugog razloga osim tebe same.

IZA

Ja razumem, voljeni moj,
i shvaćena sam i ja sam razlog u tvom naručju
i ja sam Iza, tvoja duša!
Šta nas se tiču drugi? Ti si jedinstven i
ja sam jedinstvena.

I čujem tvoj glas u svojoj utrobi
kao krik koji je neizdržljiv,
i dižem se k tebi, teško kao nešto
ogromno i teško i slepo, i puno želje i ćutanja.
Ali to što mi želimo, to nije stvaranje
već rušenje i ah!
Da ne bude ničeg drugog sem tebe i mene,
i samo ja u tebi i u meni tvoj posed i bes
i nežnost i tebe da uništim i da više odvratno mi ne smeta
odeća puti, ni ti surovi zubi u mom srcu,
nimalo surovi!
Ne donosim ti sreću, već smrt tvoju, i moju
sa njom.
Ali šta mi znači da smrt ti donesem,
i sebi, šta mari ako smo cena:
i ti i ja, dati, bačeni, iščupani, iskidani, sagoreli,
i osetim da tvoja duša u času kao večnost,
dodiruje, uzima
moju dušu,
kao što kreč upija pesak plamteći uz šištanje!

MEZA

Iza!

IZA

Tu sam, Meza. Zašto me zoveš?

MEZA

Ne budi mi više strana!
Najzad čitam, s užasom, u tvom pogledu snažan
panični zov!
Iza tvojih očiju koje me gledaju veliki crni plamen
duše gori ti sa svih strana
kao grad koji proždire!
Osećaš li stvarno u grudima svojim
smrt ljubavi, vatru srca u žeravici?
U naručju mi je duša onog drugog pola i ja sam njen mužjak
i osećam te strasno poda mnom, otpadnikom,
a u sebi neki duboki potres
stvaranja, kao Zemlja
kad je s penom na usnama
stvorila nešto jalovo i u strašnom grču
izbacila srž svoju i prevoj planina
kao testo!
I evo raskida u mom srcu, a ti si Iza, i okrećem se
čudovišno k tebi, a ti si Iza!

I sve mi je svejedno, i ti me voliš
i ja sam najjači!

IZA

Tužna sam, Meza, tužna sam i puna
puna ljubavi. Tužna sam i srećna.
O, poražena sam stvarno, a ti samo želiš da pustim
te da odeš, da te pustim iz ovih lepih ruku.
Najzad, nije više vreme za bilo kakve stege,
o kako se osećam ženom u tvom naručju
i stid me je i srećna sam.
I čas gledajući ti lice kraj svoga
osećam kao udar stida i plamena,
a čas kao bujicu i kao narastanje
prezira za sve i blesak radosti
jer te imam i jer si moj, i to imam
i nije me stid nimalo.

MEZA

Nema više nikoga na svetu.

IZA

Nikoga sem tebe i mene. – Pogledaj ovo gorko mesto!

MEZA

Ne budi nimalo tužna.

IZA

Vidi samo tu prokletu baštu!

MEZA

Ne budi nikako tužna, ženo moja!

IZA

Jesam li ti žena, zar nisam žena nekog drugog?
Nemoj me kriviti zbog svete tajne među nama.
Ne, nije ovo venčanje
koje svakoga vezuje za onog drugog, već raskid i
smrtna zakletva i pretpostavljanje samo tebe!
A mlada devojka
ulazi kod supruga u četvoropregu
punom rublja, nameštaja za čitav život.
A to što ti ja donosim nije baš ništa!
Svoje ime i radost čoveka za koga sam se udala
zaklinjući mu se na vernost,
i moju jadnu decu. A ti,

tako nešto krupno da se ne može izreći.
Ja sam ona zabranjena. Pogledaj me, Meza,
jer ja sam ona zabranjena.

MEZA

To znam.

IZA

Jesam li zato manje lepa i poželjna?

MEZA

Nisi ni najmanje!

IZA

Zakuni se.

A ja se zaklinjem da si moj i da te nikako neću pustiti da odeš
I da sam tvoja.

Da, pred svima i neću nikako prestati da te volim, da,
i kad budem prokleta, da, i pred samu smrt!
I neka mi samo kažu da ne treba više da te volim.

MEZA

Ne govori te užasne reči!

IZA

A evo i drugih reči:

Ovaj čovek koga nazivaju mojim mužem i koga mrzim
nikako da ne ostaje ovde, i da ga pošalješ drugde.
I nije mi važno da li će umreti, čak tim bolje,
jer ćemo pripasti jedno drugom.

MEZA

Ali to ne bi bilo dobro.

IZA

Dobro? A šta je dobro, a šta zlo i šta nas sprečava
ili nam dopušta da se volimo?

MEZA

Mislim da i on sam želi da ode u taj kraj
o kojem sam mu govorio.

IZA

Tražiće od tebe da ostane ovde,
ali ne treba mu to dopustiti i biće prinuđen da čini
ono što ti hoćeš.

Treba ga poslati drugde da više ga ne gledam!
I neka umre ako hoće! Tim bolje ako umre!
Ne poznajem više tog čoveka.
Evo ga.

Ulazi de Siz

DE SIZ

Dobar dan.

Dva čoveka se rukuju

IZA

Meza, evo mog muža koji bi da vidi kako bi ovde mogao
voditi poslove,
koji se vas ne tiču.
Siz, evo gospodina Carinskog komesara, dobro ga gledajte,
jer je nepoverljiv, drži vas na oku, ne da se zavarati.
Dosadan je, kad ste već tu ostanite s njim, ja odoh.
Idem da pogledam *grass cloth*, plavi i beli, znate već?
Ona adresa koju ste mi dali, Meza, debelog Kantonca.
Ah Fata – Bože moj, Ah Tunga, hoću reći.
Zbogom, Siz.

DE SIZ

Zbogom.

*Namerava da joj pruži ruku, ali mu ona
približava obraz, on je poljubi.*

IZA

Zbogom, Meza.

Pružila mu ruku.

Treba da me obilazite kad moj muž ode. Ostajem udovica.

Ona izlazi!

MEZA

Kako idu poslovi, Siz?

DE SIZ

Polako. Čudna zemlja. Sve ide drugačije od onoga što čovek
misli.

MEZA

Zar zaista poznajete tog Ah Fata?

DE SIZ

Uopšte ga ne poznajem.

MEZA

To je vam je hvale dostojno. Nema dobitka s Kinezima.
Već ćete videti.
Kažu odlazite. Kud idete?

DE SIZ

Sutra... možda – ne znam tačno. Idem u Manilu.

MEZA

Pa lepo, ispratiću vas na brod.

DE SIZ

Nemojte nikako! Molim vas! Polazimo rano.

MEZA

Jeste li razmislili o onome što sam vam onomad rekao?

DE SIZ

Razmislio jesam.

MEZA

I šta ste odlučili, jer treba da znam.

DE SIZ

Pa, moja žena to hoće, ne mogu je ostaviti tako.
Očigledno nije sjajno, ali je pristojno, mislim,
da prihvatim predlog koji ste mi tako ljubazno dali.

MEZA

Je li to sigurno?

DE SIZ

Sigurno.

MEZA

Ja ću se dakle za to postarati. Mislim da vam je izbor dobar.

DE SIZ

Nadam se. Ali to nije ono o čemu sam sanjao!

MEZA

Znam, vi ste pesnik, čovek mašte. Ali imate porodicu:
Treba videti šta je pozitivno i sigurno.

DE SIZ

To slušam svakodnevno.

MEZA

Sad mi treba neko za železnicu. Hrabrost, eto to se traži, i smisao, inicijativa.

Neko tipa kao Amalrik. Imate li vesti od njega?

DE SIZ

Mislim da se vratio na svoju plantažu.

MEZA

Kakav čovek!

DE SIZ

Kakav grubi razmetljivac!

MEZA

Vi imate drugih vrlina. Prilagodljivi ste i tanani. Snašli biste se s domorocima.

Zato sam mislio na vas.

DE SIZ

A kakvo je to mesto koje mi predlažete u Carini?

MEZA

A, tu nije reč o ljudima koje treba voditi, o delu koje treba ostvariti. Treba samo biti tačan.

Kad bi se bar radilo samostalno,

koristeći dugu iglu ili silu snažnih udaraca maljem

da izbiju dasku, ili uzimajući pipetom uzorak,

bio bi to posao poznavao ljudi, koji su stegli svoju kesu,

reč je o službeniku za stolom koji tužno naplaćuje taksu,

samo nije u pitanju šta vam se dopada,

već zarada za hleb vama i vašima.

DE SIZ

Nisam je mašina! Ako mi ovaj zadatak uspe, sredio sam život.

MEZA

Ne treba više na to misliti.

DE SIZ

Ostav'te mi vremena da još razmislim.

MEZA

Ne, Siz, verujte mi,

zemlja je loša, pirati, beda, šumska groznica.

Ja ne bih oklevao, al' oženjen nisam. Gospođa
De Siz mi je preporučila da vas ne pustim da odete.
Mada je reč samo o godinu-dve tamo.

DE SIZ

Moja žena nema šta tu da se meša, a ja znam šta mi
je činiti.

Meza, vaš sam čovek, otići ću.

MEZA

Sačekajte malo, razmislite.

DE SIZ

Razmislio sam. Ne menjam mišljenje lako.

MEZA

Vi, dakle, sami to hoćete. Odlazite uprkos mom mišljenju
i savetu.

DE SIZ

Razume se, Meza, dajem vam svoju potvrdu.

MEZA

Neka dakle bude kako vi hoćete!

DE SIZ

Vi ste mi pravi prijatelj!

MEZA

Iskreni prijatelj.

DE SIZ

Dobar i iskren prijatelj!

MEZA

Teško biste našli takvog.

Izlaze

TREĆI ČIN

Radnja se odvija u nekom pristaništu Južne Kine, u vreme neke pobune.

Kuća je izgrađena u starom “kolonijalnom” stilu iz vremena “prinčeva-trgovaca”. Velika prostorija na prvom spratu okružena je sa svih strana širokom verandom. Napolju je ogromno tropsko drveće, s njihovih grana vise snopovi korenja slični dugoj crnoj kosi.

Tragovi nedavne opsade, džakovi sa zemljom, prozori zapušeni dušecima. Međutim, kao da se više ne vredi braniti, neki prozori su na raznim stranama otpušeni. S jedne strane naziru se dva rukavca reke prekrivena lađama, a u dnu ogroman kineski grad okružen nazubljenim zidom s kapijama i pagodama. S druge strane prema zapadu pirinčana polja i lepe plave planine. S vremena na vreme čuju se horovi gonga i pucanje petardi i vatrenog oružja i, u naletima, muzika nekog dalekog pozorišta uz divlje krike glumaca.

Sunce zalazi. Dugi crveni zraci kroz zid lišća na drveću prelaze pustom prostorijom. U sredini je veliki bakarni krevet zaogrnut mrežom za komarce. Između dva prozora ogledalo s toaletnim stočićem, a s druge strane orman s ogledalom. Ženske stvari: lampa s postoljem od boce pića, okačene haljine. Tu i tamo muške stvari, teške cipele, lula, i na jednom stolu vojna puška s bakarnim zatvaračem i rasute čaure od metaka.

Za trenutak se iz susedne prostorije čuje slab plač deteta, koji se smiruje. Ulazi Iza u širokom penjoaru od bele vune, kose upletene u dugu kiku koja visi niz leđa. Dolazi do toaletnog stola i ogleda se s lica i s profila, gleda zube dižući usne malim prstom. Potom seda i zamišljeno glača nokte.

Bat koraka. Ulazi Amalrik.

Iza se upola okreće prema njemu i ne gledajući ga pruža mu ruke.

Dug poljubac i kad bi on da se uspravi, ona ga žestoko zadrži. On uzvikuje:

AMALRIK

Jaol!

IZA

Povredila sam te, mili moj!

AMALRIK

Nije to ništa. Ove stare prangije imaju neverovan trzaj. Pomerila mi je rame. Pored toga sam prljav kao svinja, sad ću da se okupam.

IZA

Volim te.

AMALRIK

Evo, sunce zalazi, Iza.

IZA

Svejedno mi je.

AMALRIK.

Ono odlazi.

Vidiš li, gotovo je. Neće nam se više vratiti.

IZA

Bilo je to dobro sunce.

Bez zamerke. Dobro nam je služilo,

i nema drugog. Tužno je rastati se, a ono kao krupna žuta životinja spušta vam glavu na rame, dok je blago milujete obrazom. Zbogom, lepo moje sunce.

Zar ćemo zaista umreti, Amalrik?

AMALRIK

Moram da se složim s tim.

IZA

Ne postoji li nikakav način da to izbegnemo?

AMALRIK

Nikakav. U zamci smo.

Dosad smo bili pošteđeni. U stvari me vole. Nisu oni zli, ali sad, kad su im drugovi pali, sad je na nas red, ništa se tu ne da učiniti.

IZA

Ali nas neće uhvatiti žive?

AMALRIK *namiguje*

Ne boj se!

IZA

Još mi u ušima zvone užasni krici kad su juče zauzimali Klub. Kako je sve odjednom planulo! Pa ona žena koja je skočila s krova! Bilo je užasno videti ta žuta tela kako sva zajedno gamižu kao klupče crva!

Reklo bi se da uopšte nemaju prave krvi, već, kako ti to kažeš, lateks, kao što si mi objašnjavao za kaučuk. Mleko ovih užasnih biljaka-ruševina.

AMALRIK

O belkinjo nad belkinjama! Čudno, a ja ih volim.

Napune brod kao rasuto žito, to jest teku unutra! Nema praznine u njih!

Moje regrutovanje je odlično išlo. Ali *Adios!* Gotovo je s kaprom, gotovo s kaučukom! Baš je sjajna bila zamisao da dođem ovamo!

Uzdiše.

IZA

Nećeš ih pustiti da me uhvate živu! – Čuješ li?

Uhvati ga za ruku.

*Spolja se čuje žamor, koji se malo pomalo smiruje
i čuje se sad samo kinesko pozorište koje se nastavlja.*

Slušaj! Zaista viču *ta! ta!* Pa da. *Ta! ta!* Čuješ li?

AMALRIK

Nije to ništa! Ne moraš da mi zarivaš nokte u kožu.

Nekog misionara seku nadvoje.

Ili slade neku dobru protestantsku damu!

IZA

Neće doći ovamo?

AMALRIK

Ne plaši se, kažem ti, na suviše dobar doček su naišli onomad.

A onda, ima tu neka đavolska posla, moj bivši boj je dolazio te poslednje večeri,

ne sećam se kog dana, lisca ili svinje.

A sutra će već biti kasno! Nigde nikog!

Fiju! Otišli *Jan hui ce!* Odleteli.

IZA

Preduzeo si zaista sve mere?

AMALRIK

Neverovatna stvar je taj želatin! Videla si pre neki dan kad je pukla moja mina, usuđujem se reći da je to bilo dobro urađeno.

Iz korena će iščupati kuću kao mali vulkan!

A, zaista lepo! Bolje nego da crkneš na porcelanskoj lopati.

Nećemo umreti, nestaćemo u udaru groma!

Sve zajedno, telo i duša,

s trgovinom i nameštajem i svim ostalim, pući ćemo kroz krov pas, mačke i ti i ja i kopile s nama.

Ona ga besno pogleda

Nebesa! Kakav pogled! Zabavljam se govoreći vam te sitnice!

Nešto vam prođe preko lica kao plamen topovskog pucnja koji se ne čuje,

zato što je suviše daleko. Ne ljutite se.

IZA

Znam da me voliš.

AMALRIK

I da volim i ovo dete?

IZA

I to znam.

AMALRIK

Kao da je moje! Više nema drugog oca sem mene.

Uzeo sam te i uzeo sam njega s tobom i ti si moja, i ono je moje i to je kraj priče.

Kad sam te ponovo našao na brodu: "A ne", rekao sam.

"dosta je bilo šale ovog puta! Opet mi se vraća pod nos!

"Mora to da se završi!" Nikad niste bili lepši!

Tim gore! Trebalo je samo da budeš i slabija.

Da, da, uprkos pogledima tigrice, znaš da sam najjači, kao što je pisano.

Nisam te uopšte pitao za mišljenje. Gorda Iza!

S njenim šeširima, njenom ležaljkom, njenim glasnim smehom, i držanjem kraljice,

ipak je uhvaćena i eto sledi, pokorno i verno, muškarčinu koji ide prvi.

Muža više nema, a deca, kao mrtvi mačići i poslednji ljubavnik, kao pojedena voćka, za kojom se brišu usta, ostao je još kao trag ukusa, dok su prsti u *finger bowl*-u s komadićem limuna.

IZA

Znaš dobro da to nije istina! Znaš da nisam tako zla! Znaš da volim svoju decu!

Znaš da sam mislila da ću ih zadržati! Govorio si da ću moći da ih povratim!

AMALRIK

Nebesa! Koliko sam stvari rekao za koje nisam ni znao.

IZA

I evo me s tobom!

AMALRIK

Jadna Iza! Kakva je nesreća biti jadna žena!

Ustaje i poljubi joj slepoočnicu.

Napravi mi čaj.

Prilazi prozoru dok Iza priprema čaj, gleda s rukom iznad očiju.

Ništa, samo se pirinčana polja zelene i reka plamti.
Evo i noćna plima nadolazi.

*Okreće se i vidi da ona jeca kraj čajnika
S glavom zaronjenom u ruke.*

Šta je, golubice moja?

IZA

O, Amalrik, kako si surov. O Bože, o Bože, o nebesa, kako je to teško!

AMALRIK

Ne plači, malo moje!

*Ona ga uzima za ruku i stavlja je sebi
na čelo. Postepeno se smiruje. Pauza.*

Evo, kipi voda.

*Ona ustaje, stavlja čaj u čajnik, naliva
vodu.*

(Amalrik sedi i gleda je.) Kakva bi ti kućanica bila!

IZA

Zar ne, mili moj! Stvorena sam da živim mirno i dobro zaštićena
kao sve žene. Vidiš da sam ti dobra žena.

AMALRIK

To je tačno, Iza.

IZA

Zaista je dobro misliti da ćemo umreti i da niko više ne može da dođe,
i da se sve zatvori za nama!

Da me niko više ne vređa i da se pred njim stidim
svega što sam učinila! Zar ja, ili neka druga?

Svog muža sam prevarila, ostavila svoju decu, svoju jadnu decu
napustila sam, ne znam čak ni gde su, a onog jadnog čoveka koga sam volela
i koji me je voleo više od svog života, čim sam ga ostavila, izdala sam ga,
predala se tebi,
s njegovim detetom u utrobi.

AMALRIK

Činjenica je da se Meza morao iznenaditi.

IZA

Sad sve zna. Kakva sramota! Pa ta poslednja pisma koja sam primila
pre nego što je pristanište zatvoreno!

Ja sam samo jedna jadna žena. Šta ja znam?

Šta mogu da učinim?

Ah, za ženu kao ja bolje je da umre i da više ne čini nikome zlo.

AMALRIK

Stavila si samo jednu šolju?

IZA

Ostalo je samo prstohvat čaja, nije zaista dobar, jadni moj mili.
Ja više nisam ni gladna ni žedna. Popij ga, prijatelju,
a mleka uzmi sve ono što je ostalo u kutiji. Detetu više ne treba.
Samo sam smrti gladna i žedna.
Da više ne postojim i da me niko više ne prezire.

AMALRIK

A zbog čega bi te prezirali?

IZA

Ti si dobar, Amalrik.
Znam da nisam ništa loše učinila. Kad razmislim i kad mi ti objasniš
dobro vidim da sam uradila što je trebalo i da stvari nisu mogle
biti drugačije.
A Mezi sam učinila uslugu napuštajući ga.
Kako je znao gde sam?
Ali šta ćeš, Amalrik, uzalud čovek sebi obrazlaže,
ipak je suviše!
Ima trenutaka kad je suviše, zaista suviše,
a kad je i suviše znači da je dosta i ne mogu više,
suviše sam sama, iščupana, iščupana iz onoga što volim!
I suviše sem nesrećna, i suviše kažnjena i molim se da
umrem i zadovoljna sam što umirem.

AMALRIK

Zar je to tako teško, Iza?

IZA

Nije teško, srce moje! Ne, nije teško, srce moje!
Ne, s tobom nije teško. Ne žalim ništa, zadovoljna sam.
Da, svejedno mi je i što sam učinila
učinila bih opet i više nemam dece,
nemam prijatelja.
I svi me se užasavaju i umreću
i zadovoljna sam
što nema više ništa, samo ti sâm
za mene i ja sama samcijata za tebe,
srce moje! Ne, srce moje, nije teško.
A ipak je užasno biti mrtav.

Zbunjuje se. On je uzima za ruku.

Amalrik, zar zaista nema Boga?

AMALRIK

Čemu? Da ima Boga, rekao bih ti.

IZA

Dakle nema ga. I ništa sebi nemam da prebacim.
I što sam učinila, učinila bih opet. Greška je tog čoveka
za koga sam se udala.
A ipak ponekad, znaš, kad bi rekao kao da te neko gleda
bez prestanka i ne možeš pobeći bilo šta da radiš.
Na primer kad se smejemo i ti me poljubiš,
on je svedok. I gleda nas u tom času.
Bože moj, zar je to Tebe dostojno?
I zar je potrebno tako svečano i ozbiljno
prema jednoj ženi?
Samo časak strpljenja i neće nas više biti.
Da, Amalrik, čim kročimo, korak odjekuje
kao kad ideš noću i ništa ne vidiš,
ali čuješ da je tu zid, negde desno.

AMALRIK

Eto, Mezin jezik, to su nesuvisle sanjarije
da nas tvoj Bog gleda, zbog njega nas ne gleda.
Spasao sam te tog Meze, i tebe i sebe,
nismo mi iz sna stvorenja, mi smo stvarni.
Evo zalazi sunce.
Ima li čoveka da može živeti bez sunca?
Kao da je ono deo njega.

Pauza

IZA

Pisao mi je pisma užasna.
Nepravedan je prema meni
i detetu u meni, a ono je moje,
nosim ga u sebi, šta to muškarcu znači!
Znala sam da mu zlo činim
i napustila sam ga zato. Da,
ja sam se za njega žrtvovala.
Mene je on vodio ne znam kuda,
a ja hoću da živim!
Tebe sam na brodu srela,
i uhvatila se za tebe, mislila sam da si ti život,
i da ćeš me spasti i da mogu sa tobom da živim,
zdravo i pošteno, iskreno i mudro.

AMALRIK

Baš lepo! Čudan je taj život koji ste pronašli.

IZA

I takav je dobar. U pravilima sam. Odjednom
umire taj život koji sam ti dala,
život s tobom.

Ali on,

zašto me je oterao, čim je saznao da sam uhvaćena?

Zar nije mogao da mi da bar malo vremena?

Znam da sam mu bila na teretu,

istina je da je trebalo da odem.

– I pitala sam ga da li je srećan, a on me je
gledao svojim pogledom lošeg sveštenika.

AMALRIK

Da li te je zaista voleo?

IZA

Kako me ti nikad nećeš voleti. I ja sam njega volela
kao što ni ja ne volim tebe, dužnost me za tebe vezuje
jer sam lojalna žena i znam šta sam učinila.

S njim je to bio očaj i želja i iznenadan dah i nekakva
mržnja, i put koja se povlači i vuče iz dna utrobe,
kao dete koje čupaš.

Pobedio si me, ali ne znaš šta je žena koja nikako nije
pobedena. I pustoš kakva smo, i žeđ i beda ljubavi, i to da je onaj
drugi živ, i čas kad se gledamo oči u oči i kad vam se uz dušu
gura druga duša!

Godinu dana.

Godinu je to tako trajalo i osećala sam da je kao zarobljenik.

Ali nisam ga imala, ni ono u njemu strano,
nemoguće.

Šta on meni može da prebaci? To što se nije predao,
a ja sam se povukla.

A i ja sam htela da živim i ponovo da gledam
ovozemaljsko sunce i opet da oživim, da živim
život svih ostalih i napustim tu ljubav koja je smrt!
I to se dogodilo: sve prihvatam.

AMALRIK

Volim te, Iza.

IZA

Da.

On je poljubi u oborenu glavu.

AMALRIK

A sad u uobičajeni obilazak i sve da sredim

i evo noći koja je još naša

Izlazi

Iza se lagano priprema za noć. Lagano vadi srebrne ukosnice i koštane češljeve, masa kose rasipa se po njenim ramenima, po naslonu stolice.

Buka napolju. Ne na stepeništu. Iza sluša i snažno se stresse. Koraci se začuju pred vratima.

Iza se ukočila

Vrata se otvaraju. Ona ne okreće glavu. Vidi se mračna prilika čoveka u ogledalu kroz velove mreže za komarce. Za tren je nepomična.

Ulazi Meza. Krene nekoliko koraka i stoji na izvesnom odstojanju od stolice gde sedi Iza. Ona se ne miče.

MEZA, poluglasno

Ja sam, Iza. Ja sam, Meza

Ćutanje.

To sam ja.

Dugo ćutanje.

... sva moja pisma za ovih godinu dana.

Zar nisi primila sva moja pisma ovih godinu dana?

Zašto mi nisi odgovorila

ništa? Nijednom reči, nijednim retkom!

Reci, šta sam ti učinio, mila moja? Zašto si mi nanela takvu patnju? Koliko sam se napatio.

Šta sam ti učinio, voljena moja? Najzad, sve to je od tebe i to mi je dovoljno! To si ti.

Ništa ne tražim, ništa ti ne prebacujem.

Ti si moja duša! Vidim te, voljena.

Tebe, i to mi je dovoljno! Volim te, Iza.

Istina je da sam te želeo sa željom da odeš.

Bila je to laž i ti si to pogodila.

Video sam da ne mogu bez tebe i da si ti moje srce

i moja duša i nedostatak mojoj duši,

i put moje puti i da ne mogu bez Ize.

Uopšte ne verujem u ono što su mi rekli.

Grozni li stvari koje su mi rekli! Kako sam patio, Iza!

Šta? Ni reči od tebe, surovo!

I nikako ne verujem u ono što mi je rečeno.

A nalazim te u ovoj kući. I znam da ćeš mi sve objasniti.

Oprosti mi ona poslednja užasna pisma, ludeo sam.

Ne, ne verujem da me više ne voliš!

Ne, Iza, to ne verujem! Ne, ne, srce moje!
Ne, srce moje! Ne, srce moje!
Samo progovori, ljubavi moja, okreni se meni i reci mi
jednu reč da te čujem i umreću od radosti.
Zato što sam te izgubio i evo sam te opet našao!

Ćutanje.

Šta sam ti učinio? Zašto tako postupaš sa mnom?
Ne odgovaraš mi, kao da ne više ne postojim.
Ja bih i u staništu mrtvih prepoznao moju jedinstvenu!
Iza! Iza!
Zar ne čuješ zvuk mog glasa? Šta sam ti učinio, Iza?
Šta si ti učinila? Šta sam ja tebi učinio, srce gvozdeno?
Govori, šta mi možeš prebaciti? Kako sam zaslužio ovo?
Šta ti to nisam dao? Reci šta sam to od tebe čuvao!
Svoje telo, svoju dušu,
svoju dušu da činiš s njom što hoćeš, moju dušu koja
kao da je bila moja, a ti si je uzela, kao da si znala šta je.
Ako sam te oterao, znaš dobro da je tako trebalo.
I sama si to govorila, pošto je Siz bio odsutan sve bismo
sredili, u pitanju je bilo nekoliko meseci i ja bih ti se
potom pridružio.
O ti meseci kad nisam znao gde si, ni reči od tebe, surovo.
Ali sad ti saopštavam da je Siz umro i da mogu
da te uzmem za ženu i možemo se voleti bez tajnosti
i bez griže savesti.
Šta je? Zar me više ne čuješ? Zar je istina, Iza?
Ti me više ne voliš, Iza? Primio sam jedno užasno pismo!
Ne, Iza, ne verujem u to! Ne, srce moje, to ne verujem.
Ne, dušo moja, ne verujem. Ne, ne, zar ne?
Pa šta, nije ni važno i sve sam zaboravio i
neću više ništa da znam!
Ali sad si tu i ti si moja voljena i samo hodi, znaću kako da te povratim.
I ko bi te iščupao iz mog srca?
Ustani i spašću te, spašću Izu od smrti, jer sam eto vidiš
stigao do tebe.

Ćutanje.

Ne veruješ mi? Stari sam ja Kinez, znam tajne stvari.
I imam pri sebi znak koji svi poštuju. Hodi, uzmi svoje dete.
Čuješ li? Zar je život mala stvar? Hodi.
Život ti donosim.

Ćutanje

Hodi, spašću te. A ako me više nećeš, pusti me bar
da te vratim tvojoj deci.

Ćutanje.

Znači istina je! Tako dakle, istina je!
I tako, tako ti tog čoveka voliš, a mene više ne voliš,
već me mrziš! Voliš ga i spavaš s njim
i sa smrću. I smrt s njim više voliš od života sa mnom.
A ipak si me volela. I samo petnaest dana pre nego što ćeš
otići brodom, hteo sam da te poljubim u obraz,
a ti si sva u suzama pripila usta na moja.
Petnaest dana, samo petnaest dana!

Ćutanje.

Kučko! Reci mi, šta si mislila kad si se prvi put,
pošto si se rešila, predala ovom psu lotalici
s plodom drugog čoveka u utrobi
i kad se prvi znak života mog deteta
mešao u grčenje majke utonule u blaženstvo
dvostruke preljube?
Dušu koju sam ti dao, život koji sam ti preneo,
prodala si drugom i šta si mislila dok je u tim teškim
danima moje dete zrilo,
i šta ti je doneo taj čovek, dok si narastala spavajući
u njegovom naručju sva puna moga sina?
Molim te! Osećam u sebi kako nešto drhti!
Ne navodi me na veliki zločin.
Ne znaš koliko smo ti i ja blizu prokletstva u ovom času.
Samo još sitnica da se učini.

Dugo ćutanje. Prinosi joj lampu i pažljivo je ispituje.

Ista.
Reci, Iza, nismo više pod jakim podnevnim suncem.
Sećaš li se našeg okeana?
Ali sad grobna lampa boji tvoj obraz, i uho i deo slepoočnice
i ogleda se u vašim očima, a vaše oči u ogledalu.

Zahvata njenu kosu šakom.

Ista kosa, prepoznajem njen miris.
Kad sam bio zagnjuren u tebe do nosa kao u dubokoj rupi,
ista kosa. Ali krupne srebrne vene se mešaju sa zlatom.

Dune i ugasi lampu.

Lampica je ugašena. Istovremeno se ugasiло i poslednje sunce naše ljubavi,
jarko podnevno sunce avgusta
pri kome smo se opraštali u proždirućoj svetlosti,
rastajući se očajnički jedno od drugog.
Znak kroz sve širi razmak.
Zbogom, Iza, nisi me nikad upoznala.
Veliko blago koje nosim u sebi
nikako nisi mogla da ga iskoreniš
i uzmeš, a ja nisam znao da ti ga dam. Nisam ja kriv.

Ili jesam! Naša je to krivica i kazna. Trebalo je sve dati.
i to ti nisi oprostila.

Ćutanje.

Međutim, nisam te uopšte voleo olako!
O, Iza, da si znala kako sam te ozbiljno nosio u srcu,
voljena moja, kako vam je bilo lepo u mom srcu!
Da sam bio tu ja bih vas branio i niko vas ne bi
iz mog srca iščupao, živote moj!
Treba podneti ovo! Ona ne odgovara! Tu je, o bogovi, tu je!
Ovde je i nema je tu uopšte. Ista, nikako ista.
Onakva kakvu sam jedne noći ugledao kako mi
prilazi gordim i lakim korakom s tajanstvenim osmehom
i kaže mi: "Velika je tajna, Meza, javljam ti
da se naše dete rodilo".
A ja sam plakao i smejao se i mislio samo: to si ti!
"Zašto mi nisi pisala, zlobnice!"
A ti si mi kao neko ko zna, ustima dala znak: Ćuti!
Odgovorila si mi osmehom i ja sam te gledao kako se
smešiš, o dobro moje!
A sad evo užasa!

Ćutanje.

Ali nemaš pravo! Nemaš pravo! Nisi sama!
Nije istina da si me zaboravila! Nije istina da me više ne voliš,
o voljena moja, nije istina da me mrziš!
Nije moguće, Iza! Ono što sam ti dao mogu li da povratim?
Zar ga ne odnosiš sa sobom ma gde bila? Imaš li pravo
da nisi moja? Šta je to u tebi što mi nisi dala,
što nisam imao i jeo i udisao, što me je hranilo vatrom
i suzama i očajem?
Odgovori! Vidi kako patim! I okreni lice k meni, lepoto,
i reci mi da nije istina.

Ćutanje.

Iza, šta si učinila s našim detetom?

Ćutanje.

Da li je mrtvo?

Ćutanje.

Iza, nećeš ga pustiti da umre. Daj mi moje dete da ga spasem.

Ćutanje.

Da li je mrtvo? Jesi li ga ubila?

Ćutanje.

Ako je ovde, znaću kako da ga nadem.

*Korakne prema vratima. Koraci Amalrika
napolju. Amalrik ulazi.*

AMALRIK

Ko je to?

MEZA

Ja sam.

*Amalrik prilazi. Kresne šibicu, dva čoveka
se gledaju licem u lice dok šibica dogoreva.
Šibica se ugasila.*

AMALRIK

Meza, nisam nimalo srećan što vas ponovo vidim.

MEZA

Došao sam da vratim ovu ženu, koja je moja i dete, koje je moje.

AMALRIK

Neću vam vratiti ni jedno ni drugo.

MEZA

Povratiću ih uprkos vama.

AMALRIK *uz oštar smeh*

I uprkos njoj? Šta ti kažeš, Iza?

Meza se strese.

Šta ti je milije, reci?

Ili da odeš s ovim i živiš?

Ti i dete, u tom slučaju pruži ruku.

Ćutanje.

Ili da umreš sa mnom?

Ćutanje. Ona je nepomična.

MEZA *uzvikuje*

Ovo je i suviše.

Vadi oružje iz džepa.

Amalrik se baca na njega i otima mu ga.

*Užasna tuča u u mraku. Meza slomljen
pada na tle.*

*Iza, koja sve to gleda u ogledalu,
ne miče se.*

IZA, *čudnim glasom ne pomerajući se.*

Ubico!

*Amalrik pali lampu i naginje se
nad Mezinim telom, razgleda ga.*

AMALRIK

Tako sam i mislio, iščasio sam mu rame.
Ali je sâm, rekao bih, uništio svoju nogu. Kakva šeprtlja.

*Ustaje. Iza se osmehuje u ogledalu.
Amalrik joj prilazi i poljubi je u
slepoočnicu.*

IZA

Amalrik, ovo je užasno. Ne ostavljaj ga tako na podu.

*Amalrik diže telo i prenosi ga na
kanabe.*

AMALRIK

Kako je došao dovdé?

IZA

Rekao je da ima propusnicu pri sebi.

*Amalrik ga pretražuje i izvlači iz odela
daščicu prekrivenu crtežima i čudnim
slovima koju pokazuje Izi.*

AMALRIK

Spaseni smo, Iza.

IZA

Spaseni.

AMALRIK

Kažeš to bez imalo radosti.

Gleda je. Pauza.

IZA

A moj muž je mrtav. Možemo da se venčamo, Amalrik.

AMALRIK

Ne može biti bolje. Evo jedne izvanredne večeri. Kakav
ćemo par za ugled biti.

IZA pokazujući u ogledalu na telo.

Zar nema načina da ga ponese sa sobom.

AMALRIK, oštro

Nemoguće.

IZA

Ne možemo ga ostaviti Kinezima.

AMALRIK

Odleteće u vazduh umesto nas. Mašinica je pripravljena.
Samo da se pusti u rad.

Pauza

IZA, *i dalje izmenjenim glasom.*

Pretraži mu dobro džepove, nema potrebe ostavljati bilo šta mrtvima.

AMALRIK

Iza, to je pomalo odvratno.

IZA

Zašto? Hajde, učini to.

*Amalrik traži i vadi voskom
Zapečaćen koverat.*

AMALRIK, *pročita*

Ovo je moj testament.

Nasmeje se, stavlja koverat u džep.

IZA

Hajdemo.

AMALRIK

Spremi se. Video sam, brod stiže.
Daću znak svom boju. Sve će ići dobro. Uzmi dete.

*Iza odlazi u susednu sobu ne gledajući
Mezu. Dosta vremena protekne i
ona se vraća sama.*

Šta je, nisi uzela dete?

IZA

Mrtvo je.

Pauza.

AMALRIK

Hajdemo.

*Ugasi lampu. Mesečina.
Izlaze ne gledajući Mezu. Čuje se
glasan histeričan smeh sa stepeništa.*

*Potpun mrak. Kroz otvore se vide zvezde koje blistaju na nebu.
Mesečev zrak prelazi celu sobu.*

Meza se budi i dugo nemo razmišlja.

MEZINA KANTIKA

*Evo me na samrtnom odru!
Sa svih strana, i zdesna i sleva
vidim šumu baklji oko sebe!
Ne voštanica upaljenih, već moćnih zvezda
kao device što plamte
pred licem Boga, kao na ikonama
gde Marija uzmiče!
A ja, čovek, uman
evo za smrt spreman na Zemlji ležim
kao na svečanom odru,
u najdubljoj dubini sveta i središtu samom
tog klobuka zvezda i roja i kulta.
Vidim ogromno sveštenstvo Noći s biskupima
i sa patrijarsima,
i iznad mene je pol, a pored mene rez
i Ekvator
što vrvi životinjama prostranstva,
i ono što se zove Mlečni put,
kao opasač moćan!
Pozdrav, sestre moje! Nijedna od vas blistavih
duh ne podnosi, već sama u središtu svega
Zemlja je iznedrila čoveka, a vi, kao milion
ovaca belih,
okrećete glavu ka onoj koja je kao Pastir
i kao Mesija svetova!
Zdravo, zvezde! Evo me samog!
Nijedan sveštenik okružen zajednicom pobožnom
neće doći da propusnicu mi da.
Ali već se dveri nebeske
lome i vojska svih svetaca buktinje
u rukama noseći
prilazi mi u susret, okružujući strašno Jagnje!*

Zašto?

*I otkud ta žena? Zašto odjednom ta žena na brodu?
Šta će ona s nama? Zar nam je potrebna?
Samo Ti u meni odjednom od nastanka Života,
bio si pobeda u meni i blagovest i broj,
iznenađenje i moć i čudstvo i zvuk.
A ona druga, zar smo u nju verovali?
I da je sreća u njenom naručju?
I jednog dana smislio sam da budem Tvoj i da se dam
i to je bilo jadno. Ali što sam mogao
učinio sam, dao sam se.*

*A ti me nisi prihvatio i ta druga nas uze.
I za neki časak videću Te i užas
i strah hvata me do kosti!
I ispitivaćeš me. I ja ću ispitivati Tebe!
Nisam li ja čovek? Zašto si prema meni Bog?*

*Ne, ne, Bože moj! Hajde, ne tražim Ti ništa!
Ti si tu i to je dosta. Samo ćuti
moj Bože, neka tvoj stvor čuje! Pošto je
okusio Tvoje ćutanje,
ne treba mu objašnjenje.*

*Jer sam Te voleo
kao što se voli zlato, lepo za gledanje,
ili voćka, ali je treba zgrabiti smesta!
Slava odbacuje radoznalce, ljubav odbacuje
sve mokre pogrome.
Bože moj, grozim se oholosti svoje!
Bez sumnje Te nisam voleo dostojno,
već da bih uvećao svoje znanje i zadovoljstvo.
I evo me pred tobom kao neko ko uviđa
da je sam.*

*Dobro,
spoznao sam sopstvenu ništavnost,
ponovo okusio tvar od koje jesam.
Grešio sam teško
a sad me Ti spasi, moj Bože, jer dosta je bilo!
Opet si to Ti i to sam ja! I Ti si moj Bog
i znam da sve znaš,
i ljubim Tvoju očinsku ruku
i evo me u tvojim rukama
kao nešto jadno, krvavo, samleveno!
Kao trska pod valjkom,
kao talog pod hrastovim deblom.
Zato što sam bio sebičan
kažnjavaš me
užasnom ljubavlju za drugog.*

*A sad znam
šta je ljubav! I znam šta si prepatio
u svom srcu na krstu,
ako si voleo svakog od nas
užasno kao što ja voleh tu ženu
u ropcu gušenja i stezi!
Ali voleo sam je, o Bože moj,
a šta ona učini meni!
Voleo sam je i ne plašim se Tebe,*

*jer iznad ljubavi
ništa nije, pa čak ni Ti sam
i video si, o Bože, i tu žed
i škrgut zuba
i sušu i užas i izvlačenje,
zgrabio sam je, a ona mi to učini!
Tebi, Tebi je to znano. Znaš Ti,
znaš šta je izneverena ljubav!
Ne, ne plašim se Tebe.
Greh mi je veliki, a ljubav još veća
i samo smrt, o Oče moj,
smrt koju mi daruješ,
samo smrt je oboma po meri!
Umrimo dakle, izadimo iz ovog bednog tela!
Izadimo, dušo moja, jednim udarom razbijmo
odvratni trup!
Već je upola razbijen, navučen kao meso na kuku,
opao kao natrulo voće!
Jesam li ja to? To polomljeno,
delo je to žene, neka ga zadrži za sebe,
a ja odlazim drugde.
Već mi je svet uništila.
Ništa za mene postojalo nije što nije ona.
Sad eto uništava i samog mene.
I evo skraćuje mi put.
Budi svedok da ne volim sam sebe!
Vidiš da više nije to moguće!
I da ne mogu ljubavi da se lišim
i u ovom času,
a ne sutra, već zauvek i da mi treba sam život
i sam izvor,
čak i razlika sama i da više ne mogu,
ne mogu više podneti da sam gluv i mrtav!
Vidiš dobro da tu ni za šta nisam
i da dosađujem svima.
I za sve sam bruka i pitanje.
Zato me preuzmi i sakri, o Oče, u svoje krilo.*

*Lak i svilenkast šum napolju, vrata se
ticho otvaraju. Ulazi Iza u belom, u stanju
hipnotičkog transa. Kreće preko sobe, ne kao
automat već kao oblak. Prolazi ispred ogledala.
Vidi se kroz mrežu za komarce. Ulazi u sobu gde je
mrtvo dete, ostavlja poluotvorena vrata. Čuje se
kako čudno plače.*

MEZA *poluglasno doziva*

Iza, Iza!

Ona se vraća, bludi bešumno po sobi. Otvara fioke od komode i toaletnog stola, prevlači rukom po njima. Otvara ormane, apoteku, orman s ogledalom. Prevlači prstima po ispražnjenim policama, propinje se kao da bi nešto videla. Izlazi, sad je dole, u prolazu, trpezariji, svuda, kao neko ko pretresa i traži, kao domaćica opustele kuće.

Tišina.

Iznenada se začuje glasan krik žene, užasno melodičan i oštar.

MEZA *doziva glasno*

Iza, Iza, hodi! Hodi!

Pauza

Odjednom je ugledamo svu belu s raspuštenom dugom gustom kosom na verandi preplavljenoj mesečinom.

MEZA *zamišljen*

Takvu sam je video, nekada, na brodu.

Ona prilazi, klekne kraj njegovih nogu, spušta ispravljenu golu ruku ne njegova kolena. On joj spušta lagano ruku na glavu.

IZA

Meza, ja sam, Iza. To sam ja.

MEZA

Jesi li to ti zaista?

Koliko puta sam te video u snu! Sanjam li opet? Hoćeš li opet nestati?

IZA

Nije ovo san, Meza, snovi su završeni. Ostala je samo istina.

MEZA

Iza, dugokosa Iza, zar je to istina?

IZA

Sve je postalo istinito.

MEZA

Reci, čuješ li me sad? Osećaš li kako živi moj dah u dnu tvoje utrobe?
Jesi li pod mojom reči kao neko tek stvoren?
Budi moj život, moja Iza, budi moja duša i moj život i budi moje srce i
u mom naručju uzdizanje onoga koji se rađa.
O Iza, suviše je surovo, ne treba me odbacivati, jer ja sam u tvom srcu.

IZA

Ostavi svoju ruku na mojoj glavi, onda vidim sve i razumem sve.
Ne znaš ti zaista ko sam, ali sad ja vidim jasno ko si ti
i šta misliš da jesi.
Pun slave i svetlosti, Božje stvorenje! I vidim da me voliš.
I da si mi dodeljen, i s tobom sam u neizrecivom miru.

MEZA

Je li sve završeno, Iza?

IZA

Sve je završeno.

MEZA

Ne treba se više ničega plašiti?

IZA

Završeno je s tim.

MEZA

Ništa više, ništa više ne očekivati?

IZA

Ništa više osim ljubavi zanavek, ništa više osim večnosti s tobom!

MEZA

Ne mogu dakle da se otarasim ove Ize? Nije mi više moguće
oteti se tim ženskim rukama na svojim bedrima?

IZA

Nije ti moguće. Ma gde da si, ja sam s tobom.

MEZA

Zašto si me napustila?

Pauza

Zašto se još pretvaraš da si ona koja ne odgovara kao u snovima?
Pogađam da se osmehuješ,
gorko, skrivena lica! Nije to više san.

IZA

Ovog puta sam ja ta koja spava.

MEZA

Ah, nemoj se buditi!

IZA

Eto me izdvojene kao čisto ulje.

MEZA

Zašto mi uopšte ne odgovaraš?

IZA

Jesam li tako ružna? Zašto si me očajnički odgurivao?

MEZA

Suviše sam te voleo, živote moj!

IZA

Ne mogu me više od tebe oteti.

MEZA

I eto “vrlo velike radosti” koju mi najavljuješ?

IZA

Uteši me, jer mi je srce tužno.

MEZA

Na koju žalost imaš pravo, pobunjenice, ili na koju radost ma ko drugi bio osim mene?

IZA

Nisam ja radost, već bol.

Evo ga dakle kroz tvoja kolena, o slomljeni, vrhunskog plena.

Nije li suviše težak za tebe?

O zaslepljujuća svetlosti, uzvišeni mužjaku, vidiš me kroz svoja kolena slepu i željnu.

MEZA

Pobedio sam te najzad! I evo celog plena pri mom srcu, a ne kao onaj u borbi što ne popušta onom jačem i volji ptice koja uzleće, orlu u vertikali!

Osećam težinu koja u krilu popušta i odnosim sa sobom to teško telo,

koje mi je mati, i sestra i žena i moje poreklo!

Najzad se ostvarila

pobeda čoveka nad ženom i uzajamno posedovanje

sebičnosti i ljubomore.
Kažeš radost? A evo radosti koja je iznad radosti kao vatra
koja se pretvara u plamen i želje koja postaje pravda
i ljubavi koja postaje pravda, i ljubavi koja postaje prihvatanje
i naša svadba u nama
kao postupak zvezde i kao biće koje se služi svojim dvostrukim srcem.

IZA

Pusti da kažem i ja što bih da kažem. Ostavi ruku
na mom čelu da se setim. Osećam se u dubokoj noći i mucil!
Ali svom težinom ležim preko tvog tela i nećeš mi pobeći.
Pusti da ti sve sad kažem. Pusti me da ti gorko rekнем!

MEZA

Tu si mi pod rukom, zlatna glavo!

IZA

Meza, javljam ti da je naše dete mrtvo.
Tiho zajeca.

MEZA

Bolje je tako.

IZA

Ni video ga nisi, Meza.

MEZA

Videću ga skoro i prepoznaće me.

IZA

O, beskrajna gorčina! O sine mog srama! O moja drago dete,
sine mojih grudi, oprosti svojoj jadnoj majci.
Meza, sećaš li se mnogo pre no što znadoh da sam trudna,
našla sam jednu dečju odeću,
čarapice, kapu, pletenu benkicu
smejala se, kroz plač ih milovala licem,
a ti se rugao i govorio mi da sam kao pitoma krava
kojoj se, da bi je pomuzli, daje
teleća koža, a ona je vatreno liže.
O Meza, dete, ne znaš ti to šta je! Ni kako se žena
s detetom oseća!

MEZA

Mir, Iza!

IZA

O Meza, ne daj da se budim, neću, spreči
da budem ona stara Iza, ohola
lepa gospođa de Siz.

MEZA

Nije to stara Iza, to je moja Iza, moja zauvek.

IZA

A onu staru Izu, nju nisi voleo?

MEZA

Znaš ti, o puti, meni tu pod rukom.

Pauza

IZA

Napustila sam ga
u trenu kad džunka je kretala. On misli da spavam u sobi.

MEZA

Kako si me izdala?

IZA

Mir, Meza!

MEZA

Zašto me u grču hvataš sad za ruku?

IZA

Ah.

MEZA

Šta je, srce nemirno?

IZA

Ne napuštaj me nikako, Meza.
O Bože!
Zar je moguće da sam spasena? Vidim! Sve vidim.
Činila sam stvari užasne!

MEZA

Šta vidiš?

IZA

U bednoj kolibi mrtvoga čoveka
lica užasnoga, s nadnetim uvojkom crne kose

u grču kolere, pod gadnim ćebetom.
Nema više bezbojni izgled, koji sam mrzela!
I bez prekida s krova kaplja vode
pada na samu zenicu otvorenog oka!
A napolju kiša kakvu nikad videla nisam
potop, šuma mračna kao list kozlaca.
A svaki trak kiše kao držak lule.

MEZA

I šta još vidiš?

IZA

O muko! O bolu duboki!

MEZA

Šta vidiš?

IZA

O moja deco,
kakva sam majka za vas bila! Gledam, kako
dižući pogled gledaju u mene dok im čitam naglas.
Draga mama u njihovim mirnim poverljivim očima.
I mislim kako sam ih prevarila, napustila i ubila.
Ponekad noću kad sam budna čula sam kako spavaju
i njihova dva načina disanja, tako različita,
slušala ih uz srca lupanje i mislila
to su moja mila deca!
Znaš da nikad nije bilo tako lepe dece!
Nikad mi nikakav bol nisu naneli.
Svi su nas gledali kad bismo izašli.
Mene, slavnu majku između sinova.
Išli smo, oni s obe strane,
pravi, stegnutih pesnica kao mali vojnici.
Ne razumem! Ja, samo jedna nesrećnica.
Kako je do svega toga moglo doći?

MEZA

Sve je to *ljubav* učinila. Pa šta? Nije li to za nas
sad jedino dobro, istinito, pravedno, značajno?
Zar su reči izgubile smisao? Zar više ne zovemo
dobrim ono što je u prilog našoj ljubavi,
a *zlim* ono što joj je suprotno?
Reci, zovu je "pobedom prirode i života".
Čak ni smrt joj neće sasecati veze
koje zaslužuje naša zajednica, pravedna i čista?
Vrlo čista.

Svakako, nismo štedeli druge,
ali zar smo mi pošteđeni bili?
Eto me slomljenih udova kao zlikovac na točku.
I tebe, duše uvređene, izvučene iz tela
kao mač upola van kanije!

IZA

Ne rugaj se tako strahovito!

MEZA

Samo je bolje zaista bolje, Iza,
koje je veliki nepodmitljivi Zapovednik.
Ali i samo zlo
ima svoje dobro, ne treba ga propustiti.
Prizvati mrtve životu
ne možemo, ali svoj još imamo.
Možemo pošteno okrenuti lice Osvetniku
i reći: "Evo nas. Naplatite od onog što imamo". To možemo.
A pošto si sad slobodna,
i pošto je u nama pred uništenjem ostala
neuništiva moć svih svetih tajni
slivenih u jedno veliko tajanstvo
uzajamnog pristanka, ja te prihvatam, Iza.
Vidi, o moj Bože, jer to je moje telo!
Prihvatam te i u toj jednoj reči
leži priznanje, u žaru pokajanja
Zakon, u vrhunskoj potvrdi
uvođenje zauvek našeg Reda.

IZA

Ja tebe prihvatam, Meza.

MEZA

Sve je učinjeno, dušo moja.

IZA

Ne strepi dakle ni od čega.

MEZA

Uopšte ne strepim, Iza.

IZA

Čak i nekad, mali moj Meza,
nisi mogao da mi sakriješ misli
i sve se videlo u tvojim očima.
A sad, kao što se u nosu oseća miris

i oseća na dodir prstiju, tako je
(kad bi samo znao kako je to smešno,
i, kako bih rekla, naivno i divno, i sveto
i neposredno i neuporedivo).

Tako je, Meza,
vidim ti dušu kroz svoju dušu,
sve misli koje rađa,
a samim bilom svog života
to kretanje tvoga postojanja.

MEZA

Vidiš li straha u meni pred smrću?

IZA

Ne stidi se, mali moj Meza. Najživlji
se najviše užasava pred prestankom života!
O kako su muškarci tvrdi, zatvoreni,
kako ih je strah od patnje i smrti!
Ali žensko, ženu, čovekovu majku,
nimalo ne čude, sviklu na ćutljive
ruke koje vuku.
Vidiš li? Sad ja tebe i tešim i hrabrim.

MEZA

Ti spavaš, a ja sam otvorenih očiju.

IZA

Gotovo je.
Vidim ti srce, Meza, zadovoljna sam.
Eto sva prošlost s dobrim i svim zlom
i ispaštanjem između njih kao cement
tek je osnova i početak i samo jedna celina
s ovim što jeste, što je sad i zauvek.
Bejah ljubomorna, Meza, i gledah te mračnog
i znala sam da kradeš mi deo sebe.
Ali sad sve vidim i vidim se cela
i samo je ljubav među nama,
čisti i nagi, jedno drugom smo život
u uzajamnom prožimanju
neizrecivom, u slasti bračne razlike, čovek i žena
kao dve duhovne životinje,
život uzajamnih otkucaja oka i duha u nama,
srce onog srca pod srcem u nama
koje daje put i duh, i kosu i ruke koje grle
i vid i čulo – i usne nekad na tvojima!
Ne rugaj mi se, Meza, nikad!

MEZA

Čujem te kako se skrivena smeješ.

IZA

O Meza, da znaš kako je užasno za ženu
da u ogledalu vidi kako stari i grozne ride pege
prstima da opipa i misli da to više nije ona
ni to nekad devojačko telo
ružičasto i sjajno kao perunika
ni stas čvrst i tvrd kao kamen!
Verenica koja daje usta mirisna
kao beli jasen i sveže voće!
Ali sad ne starim više, mlada sam sad zauvek.

MEZA

Sad ti mene učiš, a ja slušam.
Koliko još vremena, o ženo, sad mi reci,
ti plodu loze, pre no što ponovo te budem pio
u Kraljevstvu Božjem?

IZA

Ne vidim to nit' čujem, Meza. Ali pošto svako
ima svoje viđenje i znanje, tako iz sopstvenog života
izvlači divljenje iz onog jedinog
sopstvenog vremena.
Ne trudi se da me razumeš.

MEZA

Šta vidiš, šta čuješ?

IZA

Samo tvoje srce.

MEZA

I još?

IZA

Ne treba se uopšte plašiti. Naše vreme otkucava
ono staro koje je pri kraju,
naprava je na kući i još koji minut
vreme će otići u prasku,
razbijajući zemaljsko stanište.
Ne plaši se nimalo.

MEZA

Odvratna put treperi, al' duh je neugasiv

kao usamljena sveća bdi u tamnoj noći.
Ni tovar slojeva tame neće moći
pokoriti tu sićušnu vatru!
Hrabro, dušo moja! Čemu sam
ja ovde dole služio?
Nikad to nisam znao,
niti ikad znamo, Iza, s merom da se damo!
Pa dajmo se dakle u jednom zamahu!
Osećam u sebi već svu moć svog bića,
pokreće se za nov poredak.
Dok zagrobno se sprema truba Istrebitelja,
navođenje krivičnog oruđa u bezmernoj samoći
s druge strane glas tučani nepodmitljivosti
sve doživljaje mog života skupa
pred očima mi niže kô zvuke kakve ugasnule trube.

*Iza se uspravlja i stoji pred njim sklopljenih očiju
potpuno bela na mesečini, skrštenih ruku. Nalet
vetra talasa joj kosu.*

IZA

Gledaj mi sad lice, vremena još ima,
gledaj me uspravnu, pravu kao maslina
u zemaljskom zraku mesečine, u noćnoj svetlosti
i zadrži sliku ovog smrtnog lica
jer vreme je razrešenja blizu,
nećeš me gledati zemaljskim pogledom!
I ja te čujem i ne čujem uopšte, jer već evo nemam više sluha!
Nemoj sad da čutiš, moj voljeni, tu si!
Dozvoli mi samo da bukнем
i čujem svoj zvuk od zlata za uši
kako se rađa, pritiče kao čista pesma
i kao pravi glas ka tvom glasu
glas tvoje doveka Ize
bolji od svih truba i od svih potvrda!
Bila sam pod tobom put koja se svija
i kao konj među kolenima,
kao životinja koja razum ne zna
kao konj koji ide kud mu glavu skreneš
jureći i brže i dalje no što bi ti rad bio!
Pogledaj sad, Meza, ženu rascvetale lepote
u lepoti još većoj!
Šta to kažeš o prodornoj trubi!
Ustani, razbijen obliku, pogledaj me kao igračicu
koja sluša dok joj radosne nožice
neodoljivi ritam ubira.

Hajde za mnom, ne zaostaj sada!
Veliki Bože, evo me nasmejane,
u trku iščupane, leđima oslonjene na srž svetlosti
kao na krilo iznad talasa!
O Meza, evo ponoćnog preloma! I evo me
spremne da se oslobodim,
znaka poslednjih razuzdanih konja
u vetrovima smrti!

MEZA

Zbogom! Poslednji put te videh!
Kojim dugim mučnim putevima
još daleki, tereteći jedno drugo
vodićemo duše namučene?
Seti se, seti se znaka!
I moga, nije to jalova kosa u oluji
niti maramica u trenutku,
već sva jedra razvijena.
A ja rasplamsali plamen, veliki mužjak u Božjoj slavi,
Muškarac u raskoši avgusta, Duh pobednički
u preobražaju Podneva

1906.

